

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Specifikace sociální práce ve věznicích

Bakalářská práce

Studijní program: B7508 – Sociální práce
Studijní obor: 7502R024 – Sociální práce a penitenciární péče
Autor práce: **Lucie Selingerová**
Vedoucí práce: Mgr. Květuše Sluková, Ph.D.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lucie Selingerová**
Osobní číslo: **P13001043**
Studijní program: **B7508 Sociální práce**
Studijní obor: **Sociální práce a penitenciární péče**
Název tématu: **Specifikace sociální práce ve věznicích**
Zadávací katedra: **Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl bakalářské práce: Objasnit metody práce s odsouzenými. Seznámení s personálem věznice, rolí sociálního pracovníka v oblasti výkonu trestu, postavení zaměstnanců věznice a odsouzených.

Požadavky: Formulace teoretických východisek, příprava průzkumu, sběr dat, interpretace a vyhodnocení dat, formulace závěrů.

Metody: Rozhovor, dotazování.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

FOUCAULT, Michel. 2000. Dohlížet a trestat. Kniha o zrodu vězení. Vyd. 1. Praha: Dauphin. ISBN 80-860-1996-9.

HAVRDOVÁ, Zuzana. 1999. Kompetence v praxi sociální práce: metodická příručka pro učitele a supervizory v sociální práci. Praha: Osmium. ISBN 80-902-0818-5.

MATOUŠEK, Oldřich. 2001. Základy sociální práce. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-717-8473-7.

MATOUŠEK, Oldřich. 2003. Metody a řízení sociální práce. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-717-8548-2.

NAKONECNY, Milan. 1995. Psychologie osobnosti. Vyd. 1. Praha: Academia. ISBN 8020005250.

ÚLEHLA, Ivan. 1999. Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe. Vyd. 2., v Sociologickém nakladatelství vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství. sv. 20. ISBN 80-858-5069-9.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Květuše Sluková, Ph.D.

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce: **23. dubna 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **29. dubna 2016**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

PaedDr. ICLic. Michal Podzimek, Th.D, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 23. dubna 2015

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí mé práce Mgr. Květuši Slukové, Ph.D. za poskytnuté cenné rady, konzultace a podnětné připomínky.

Velké poděkování patří mé rodině a Týně. Děkuji jim za jejich neustálou podporu a trpělivost při psaní této práce a v průběhu mého studiu.

V Praze 28.4. 2017

Podpis:

Anotace

Bakalářská práce se zabývala specifikací sociální práce ve věznici a objasněním metod práce s odsouzenými. V teoretické části je vysvětlena metodologie, legislativní rámec sociální práce, role sociálního pracovníka ve věznici a samotné metody sociální práce.

Empirická část je věnována dotazníkovému šetření, které se zabývalo průzkumem metod práce s odsouzenými a nástrojem na hodnocení rizik a potřeb odsouzených z pohledu sociálních pracovníků.

V závěru byly zhodnoceny cíle a hypotézy bakalářské práce, které byly dříve stanoveny.

Klíčová slova

Vězeňská služba, sociální pracovník, sociální práce, metody sociální práce, výkon trestu odnětí svobody, odsouzený

Abstract

This bachelor thesis deals with specification of social work in prison and clarification of methods of work with convicts. The theoretical part explains the methodology, the legislative area of social work, the role of the social worker in the prison and the methods of social work.

The practical part is devoted to the survey, which examines the methods of working with convicts and the tool for the evaluation of risks and needs of convicts from the social workers point of view.

The objectives and hypotheses of the bachelor thesis are evaluated at the end of the bachelor thesis.

Keywords

Prison service, social worker, social work, methods of social work, imprisonment, convicts

Obsah

Seznam použitých zkratk	8
Seznam tabulek	9
Úvod	10
TEORETICKÁ ČÁST	11
1 Sociální práce	11
1.1 Legislativní rámec sociální práce ve věznic	12
1.2 Metody sociální práce	17
1.3 Sociální práce s odsouzenými	20
1.3.1 Program zacházení	21
1.3.2 Souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených (SARPO)	22
1.4 Role sociálního pracovníka ve vězeňství a jeho kompetence	23
1.4.1 Etický kodex sociálního pracovníka	26
1.5 Supervize	28
2 Sociální práce ve vězeňství	30
2.1 Historie vězeňství	30
3 Věznice	33
3.1 Vazební věznice	35
3.2 Specifické skupiny odsouzených	36
EMPIRICKÁ ČÁST	37
4 Cíl empirické části	37
4.1 Stanovení předpokladů	37
4.2 Použité metody	37
4.3 Charakter zkoumaného vzorku	38
4.4 Průběh průzkumu	38
4.5 Vyhodnocení dat	39
4.6 Shrnutí výsledků empirické části	48
4.7 Vyhodnocení hypotéz	49
4.8 Diskuse	50
4.9 Navrhovaná opatření	52
Závěr	53
Seznam použitých zdrojů	55
4.10 Monografie	55
4.11 Internetové zdroje	57
4.12 Zákony a další legislativní dokumenty	58
Seznam příloh	59
Přílohy	60

Seznam použitých zkratk

LZPS	Listina základních práv a svobod
OSPOD	Orgán sociálně-právní ochrany dětí
SARPO	Souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených
VSČR	Vězeňská služba České republiky
VTOS	Výkon trestu odnětí svobody

Seznam tabulek

Tabulka 1: Otázka č. 1 - Dosavadní praxe sociálních pracovníků v VSČR.....	39
Tabulka 2: Otázka č. 3 - Náročnost práce sociálního pracovníka ve věznici.....	40
Tabulka 3: Otázka č. 5 - Pravidelné supervize.....	41
Tabulka 4: Otázka č. 9 - Spokojenost s nástrojem SARPO.....	43
Tabulka 5: Otázka č. 9a - Míra spokojenosti s nástrojem SARPO.....	43
Tabulka 6: Otázka č. 10 - Riziko práce ve stanovených metodách a postupech.....	43
Tabulka 7: Otázka č. 10a – V čem přesně respondenti vidí riziko.....	44
Tabulka 8: Otázka č. 11 - Stanovený počet hodin týdně přímé a nepřímé práce.....	44
Tabulka 9: Otázka č. 12 - Dostatečný prostor pro přímou práci s odsouzeným.....	45
Tabulka 10: Otázka č. 13 - Práce nad rámec stanoveného času.....	46
Tabulka 11: Otázka č. 14 – Činnost, která nepřísluší sociálnímu pracovníkovi.....	46
Tabulka 12: Otázka č. 14a – Konkrétní činnosti.....	47
Tabulka 13: Otázka č. 15 - Pohlaví.....	47
Tabulka 14: Otázka č. 16 - Věk.....	48
Tabulka 15: Otázka č. 17 - Nejvyšší dosažené vzdělání.....	48

Úvod

Bakalářská práce s názvem Specifikace sociální práce ve věznicích je zaměřena na roli sociálního pracovníka ve věznici a naplňováním této role v oblasti věznice. Práce je rozdělena na **teoretickou a empirickou část**.

Teoretická část je dále členěna na několik dalších kapitol. V těchto kapitolách je blíže specifikováno co je sociální práce, kdo ji může vykonávat, kompetence sociálního pracovníka a konkrétní roli sociálního pracovníka v dané oblasti sociální práce. V neposlední řadě je zmíněn legislativní rámec, který sociální práci ukotvuje v českém právním řádu. Práce je blíže zaměřena na sociální práci ve věznici a legislativu, která sociální práci ve věznici upravuje. Dále je v práci představena historie vězeňství, metody práce s odsouzenými, činnosti sociálního pracovníka a zásady při jednání s odsouzenými.

V empirické části se práce zaměřuje na cíl bakalářské práce, a to objasnění metod sociální práce s odsouzenými. Empirická část tvoří dotazníkové šetření. Cíl průzkumu je naplňován prostřednictvím dvou hypotéz, které byly na začátku stanoveny. Průzkum je proveden formou anonymních dotazníků. Analýza získaných dat byla provedena z celkového počtu 40 vrácených dotazníků.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Sociální práce

Sociální práci rozumíme profesi, ale také vědní obor. Sociální práce jako vědní obor se zabývá především zlepšením kvality života nejen jednotlivce, ale také mnoho jinými vybranými skupinami. Toho lze dosáhnout využitím dalších poznatků z jiných vědních oborů, kterými je například psychologie, sociologie, práva, sociální politiky a mnoho jiných.

Sociální práce se realizuje hlavně v sociálních službách prostřednictvím sociálních služeb. Sociální pracovníci jsou zaměstnáni různými sociálními subjekty a díky tomu mohou realizovat dílčí sociální programy, sociální cíle nebo projekty. Kdy projekt by se dal chápat jako poskytování dávek a služeb k uspokojení určitých sociálních potřeb (Matoušek 2007, s. 179).

Existuje několik možností, jak sociální práci můžeme definovat. Proto i definicí je mnoho. Matoušek definuje sociální práci několika způsoby. V Matouškově novější publikaci je definována takto: „sociální práce je uměním, které vyžaduje velikou škálu dovedností. Jde především o porozumění pro potřeby druhých a schopnost pomáhat lidem tak, aby se na naši pomoci nestali závislí, aby neztratili schopnost pomáhat si vlastními silami“ (Matoušek 2007, s. 192).

Matouškova definice z předchozí knihy se zdá být více konkrétní. Danou problematiku vystihuje více přesněji. Především proto, že zahrnuje i další hlediska.

„Sociální práce je společenskovědní disciplína i oblast praktické činnosti, jejímž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů (chudoba, zanedbávání výchovy dětí, diskriminace určitých skupin, delikvence mládeže, nezaměstnanosti). Sociální pracovníci pomáhají jednotlivcům, rodinám, skupinám i komunitám dosáhnout způsobilosti k sociálnímu uplatnění nebo ji získat zpět. Pomáhají vytvářet pro jejich uplatnění příznivé společenské podmínky“ (Matoušek 2003, s. 11).

Podle americké Národní asociace sociálních pracovníků je sociální práce: „*profesionální aktivita zaměřená na pomáhání jednotlivcům, skupinám či komunitám zlepšit nebo obnovit jejich schopnost sociálního fungování a na tvorbu společenských podmínek příznivých pro tento cíl*“ (Matoušek 2007, s. 184).

Další, neméně důležitou definicí sociální práce, je definice podle IFSW (Mezinárodní federace sociálních pracovníků). „*Sociální práce je založena na profesi. Jedná se o akademickou disciplínu, která podporuje sociální změnu, rozvoj, sociální soudržnost, zmocnění a svobodu lidí. Základem sociální práce jsou lidská práva, sociální spravedlnost, kolektivní odpovědnost a respekt k odlišnosti*“ (IFSW, 2014).

Sociální práce se snaží zlepšovat kvalitu života jednotlivců, skupin a celého společenství. Dále se snaží především sociální spravedlnost. Uplatnění sociálních pracovníků je pak v běžné praxi, ve výzkumu či v dalším vzdělávání.

1.1 Legislativní rámec sociální práce ve věznicích

Sociální práce je upravena zákonem o sociálních službách (Zákon č. 108/2006 Sb.). Spolu s tímto zákonem je třeba zmínit i další zákony prostřednictvím kterých se sociální práce ve věznicích vykonává. Dále také listina základních práv a svobod (LZPS) a samozřejmě etický kodex sociálního pracovníka.

Listina základních práv a svobod

Listin základních práv a svobod (LZPS) je uznávaná celým státem. Je v ní zakotvena neporušitelnost přirozených práv člověka, práva občana a suverenita zákona. Vychází z hodnot a tradic našeho a slovenského státu. Navazuje na dobu, kdy tato práva byla potlačována a tímto se snaží zabezpečit tyto práva společnými snahami (LZPS, Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky).

V listině základních práv jsou podrobně popsány všechny základní práva a svobody. Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezczitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné. Stát je založen na demokratických hodnotách a nesmí se vázat ani na výlučnou ideologii a náboženské vyznání. Státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích, které jsou stanoveny zákonem. Každý může dělat vše, co není zákonem zakázáno a nikdo nesmí být jiným nucen činit to, co zákon neukládá. Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví,

rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení. Každý může svobodně rozhodnout o své národnosti. Nikomu nesmí být způsobena újma na právech pro uplatňování jeho základních práv a svobod. Povinnosti smí být ukládány jen mezích zákona a na jeho základě při zachování základních práv a svobod. Tyto meze základních práv jsou stanoveny LZPS a upraveny zákonem. Omezení základních práv a svobod musí platit pro všechny případy stejně, za určitých stanovených podmínek. Každému je zaručena osobní svoboda. LZPS také říká, že každý je způsobilý mít práva. Dále, že každý má právo na život a lidský život je třeba chránit již před narozením. V neposlední řadě pak, že nikdo nesmí být zbaven života a trest smrti není přípustný. Pokud se tomu tak stane, je toto jednání trestně stíháno. Mino jednání, které podle zákona není trestné (LZPS, Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky).

Dále jsou v LZPS zakotvena další práva:

- politická,
- národnostních a etnických menšin,
- hospodářská, sociální a kulturní,
- na soudní a jinou právní ochranu.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

„Zákon č. 108/2006 Sb. upravuje podmínky poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci prostřednictvím sociálních služeb a příspěvku na péči, podmínky pro vydání oprávnění k poskytování sociálních služeb, výkon veřejné správy v oblasti sociálních služeb, inspekci poskytování sociálních služeb a předpoklady pro výkon činnosti v sociálních službách“ (Zákon č. 108/2006 Sb.).

Mimo jiné je v tomto zákoně upraveno co je sociální práce, jaké organizace ji mohou poskytovat, požadavky na odborné vzdělání sociálních pracovníků a předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka. Zákon říká, že nárok na bezplatné poskytnutí základního sociálního poradenství, možnosti řešení nepříznivé sociální situace nebo předcházení této situaci, má každá osoba (Zákon č. 108/2006 Sb.).

Zákon také upravuje **příspěvek na péči**. V této části zákona nalezneme podmínky nároku na tento příspěvek, jeho výši, následný způsob výplaty a zánik příspěvku. Třetí

část je v tomto zákoně věnována **sociálním službám**. V zákoně jsou přesně vymezeny základní druhy a formy sociálních služeb a jejich poskytování. Jsou zde konkrétně vymezeny zařízení sociálních služeb a jejich základní činnosti při poskytování sociálních služeb.

Sociální služby jsou rozděleny do třech skupin:

1. sociální poradenství,
2. služby sociální péče,
3. služby sociální prevence.

Do služeb sociální péče patří:

- osobní asistence,
- pečovatelská služba,
- tísňová péče,
- průvodcovské a předčitatelské služby,
- podpora samotného bydlení,
- odlehčovací služby,
- centra denních služeb,
- denní stacionáře,
- týdenní stacionáře,
- domovy pro osoby se zdravotním postižením,
- domovy pro seniory,
- domovy se zvláštním režimem,
- chráněné bydlení,
- sociální služby poskytované ve zdravotnických zařízeních lůžkové péče.

Ke službám sociální prevence řadíme:

- raná péče,
- telefonická krizová pomoc,
- tlumočnické služby,
- azylové domy,
- domy na půl cesty,

- kontaktní centra,
- krizová pomoc,
- intervenční centra,
- nízkoprahová centra,
- nízkoprahová zařízení pro děti a mládež,
- noclehárny,
- služby následné péče,
- sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi,
- sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením,
- sociálně terapeutické dílny,
- terapeutické komunity,
- terénní programy,
- sociální rehabilitace.

„Sociální služby se poskytují osobám bez úhrady nákladů nebo za částečnou nebo plnou úhradu nákladů. Sjednává se smlouva, která je uzavřena s poskytovatelem služby. Příjmem osoby se pro účely úhrady rozumí příjmy podle zákona o životním a existenčním minimu, s výjimkou příspěvku“ (Zákon č. 108/2006 Sb.).

Vyhláška č. 505/2006 Sb.

Vyhláška, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách. Tato vyhláška je členěna do několika částí. V první části je ukotven způsob hodnocení schopnosti zvládat základní životní potřeby. Při hodnocení schopnosti osoby zvládat základní životní potřeby se hodnotí tělesné struktury a tělesné funkce duševní, mentální, smyslové, oběhové, dechové, hematologické, imunologické, endokrinologické, metabolické, zažívací, vylučovací, hrubá a jemná motorika a dále pak funkce hlasu, řeči a kůže. To vše ve vztahu k rozsahu a tíži poruchy funkčních schopností (Vyhláška č. 505/2006 Sb.).

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Trestní zákoník stanoví, které chování je trestné a následně jaký trest za něj může být uložen, dále jak může být pachatel potrestán. Zákon je členěn do tří částí. Tyto části jsou pak členěny do hlav, hlavy dále do částí. První část je obecná. Je zde ukotvena působnost trestních zákonů, trestní odpovědnost, okolnosti vylučující protiprávnost činu, zánik trestní odpovědnosti, trestní sankce, zahlazení odsouzení, zvláštní ustanovení o některých pachatelích a výkladová ustanovení. Druhá část – zvláštní část, je věnována konkrétním trestným činům. V poslední třetí části jsou přechodná a závěrečná ustanovení (Zákon č. 40/2009 Sb.).

Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky

Vězeňská služba České republiky zajišťuje výkon vazby, výkon zabezpečovací detence a výkon trestu odnětí svobody. Dále ochranu pořádku a bezpečnosti při výkonu soudnictví a správě soudů při činnostech státních zastupitelství a Ministerstva spravedlnosti. „*Vězeňská služba je ozbrojeným bezpečnostním sborem a řídí ji generální ředitel Vězeňské služby, kterého jmenuje a odvolává ministr spravedlnosti. Ministrovi spravedlnosti také odpovídá za činnosti Vězeňské služby*“ (Zákon č. 555/1992 Sb.).

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody

„*Tento zákon upravuje výkon trestu odnětí svobody ve věznicích a ve zvláštních odděleních vazebních věznic*“ (Zákon č. 169/1999 Sb.). Účelem výkonu trestu odnětí svobody je působit na odsouzené prostředky, které stanovuje tento zákon. Důraz je kladen na snižování recidivy kriminálního chování odsouzeného a vedení odsouzeného, aby po propuštění z výkonu trestu vedl soběstačný život v souladu se zákonem, chránil společnost před pachateli trestné činnosti a bránil jim v dalším páčání trestné činnosti.

Vyhláška č. 345/1999 Sb.

Vyhláška Ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. Tato vyhláška upravuje působnost a úkoly zaměstnance Vězeňské služby České republiky.

Důležité je zmínit zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů. Výše zmíněné právní normy vymezují penitenciární péči o osoby trestně stíhané, odsouzené, propuštěné z výkonu trestu a samozřejmě sociální práci ve věznici. Sociální pracovník ve vězeňské službě se dále musí řídit vnitřními předpisy Vězeňské služby a metodickými listy. Neméně důležitým je také etický kodex sociálních pracovníků.

1.2 Metody sociální práce

Podle Matouška můžeme chápat metody sociální práce jako: „*specifické postupy sociálních pracovníků definované cílem nebo cílovou skupinou*“ (Matoušek 2008, s. 107). Matoušek dále říká, že cílem může být například poskytnutí poradenství, materiální pomoci nebo pak také úřední úkon, výzkum nebo vytvoření plánu postupu. Cílovou skupinou může být jednotlivec, rodina, skupina, místní komunita nebo i veřejnost (Matoušek 2008).

Mašát říká, že metodou sociální práce může být: „*postup nebo způsob uplatňovaný k dosažení stanoveného cíle nebo získávání určitých výsledků, způsob nějakého účelného jednání, promyšlený, utříděný postup. Metoda vychází z příslušné teorie, je v ní organicky zakotvena, teorie metodu legitimizuje*“ (Mašát 2012, s. 12).

Tyto metody sociální práce klasifikuje Mašát do tří skupin. Jedná se o mikroúroveň, střední úroveň a makroúroveň. Případová práce, tedy práce s jednotlivcem, spadá v tomto rozdělení do mikroúrovně. Hlavní činností případové práce je poradenství. Do střední úrovně patří práce s rodinou a skupinou. Pod termínem makroúrovně řadí Mašát práci s komunitou nebo vypracování návrhů systémových změn (Mašát 2012, s. 10).

Mezi základní metody sociální práce patří případová práce, práce se skupinou, práce s rodinou a komunitní práce.

Případová práce

Jedná se o metodu, která je v sociální práci nejčastěji využívána. Jde o práci s jednotlivcem. Matoušek říká, že: „*základem případové práce je pochopení jedince, ale také porozumění rodině, komunitě, společnosti, kultuře, ale také znalost takových služeb, které nabízejí možnost zbavit se nedůstojných životních podmínek*“ (Matoušek 2003, s. 67).

Případová práce vychází z předpokladu, že hodnota jedince je nadřazena všemu ostatnímu. Případová práce se především zabývá problémy, které jedince omezují a spoutávají. Další oblastí mohou být mezilidské vztahy nebo vnitřní problémy jedince. Úlohou sociálního pracovníka je motivovat klienta k úspěchu a k překonání jeho problému. Případová práce je proces, který zahrnuje určité fáze. Mezi tyto fáze patří sociální studie, vyšetření, intervence a ukončení. (Matoušek 2003).

Technika, která se při komunitní práci využívá je **rozhovor**. Rozhovor je dorozumívání dvou nebo více osob, sdělování informací a sdílení pocitů. Rozhovor – dialog, by měl v případové práci dospět k tomu, co klient potřebuje, co je ochoten přijmout a na co přistoupit. Velmi důležité je při rozhovoru aktivní naslouchání.

Poradenství

Většina pomáhajících profesí se dnes zabývá poradenstvím. Poradenství nemusí být vždy poskytnuto pouze odborníkem. Poradcem mohou být také rodiče nebo přátelé. Sociální poradenství mohou poskytovat státní i nestátní subjekty. Dělí se na **základní a odborné**. „*Základní sociální poradenství poskytuje informace o nárocích, službách a o možnostech, které mohou vyřešit nebo zmírnit obtížnou situaci člověka*“ (Matoušek 2003, s. 84). Velmi důležité u základního sociálního poradenství je, aby bylo dostupné všem lidem. „*Odborné sociální poradenství poskytuje přímou pomoc lidem při řešení jejich sociálních problémů*“ (Matoušek 2003, s. 84). Jedná se zejména o seniory, manželské nebo mezigenerační soužití, výchovu dětí, zdravotně postižené osoby nebo o osoby propuštěné z výkonu trestu. Odborná pomoc je konkrétně zaměřena na pomoc a praktické řešení obtížné situace, ve které se člověk nachází. Součástí odborného poradenství mohou být i terapeutické činnosti.

Krizová intervence

Obecně lze tvrdit, že krize je vyvrcholení daného problému, který je nutné neodkladně řešit. Předpokladem dobrého rozhodnutí v průběhu krize, je nutné umět rozlišovat podstatné od nepodstatného. Krizová intervence zahrnuje různé formy pomoci, které mají vrátit jedinci jeho psychickou rovnováhu, která je narušena kritickou životní událostí. Především se jedná o pomoc psychologickou, lékařskou, právní a sociální. Krizová intervence má tři etapy. Mezi první etapu krizové intervence patří zahájení, kdy

se s klientem snažíme navázat kontakt a zajistit bezpečí. Druhou etapou je samotná realizace. V této etapě se snažíme získat dostatek relevantních informací o nastalé krizové situaci, co a kdy krizi vyvolalo. Vytváříme plán, jak by se krize dala řešit a realizujeme toto řešení. Poslední fází krizové intervence je její ukončení. Velmi důležitá je dobře vedená spisová dokumentace. (Matoušek 2003).

Mediace

Mediace se realizuje prostřednictvím zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů. Podle zákona smí být mediace prováděna jen s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného. Mediace je alternativní metoda pro řešení sporů. Jedná se o mimosoudní řešení sporu mezi obviněným a poškozeným prostřednictvím mediátora. Mediátor je nezávislá a nezaujatá osoba, která pomáhá stranám identifikovat jejich zájmy a podporuje je v hledání společných a reálných řešení jejich konfliktu. „*Mediace je specifický postup, který je charakterizovaný určitými principy*“ (Matoušek 2003, s. 139). Mezi tyto postupy patří nestrannost, vyváženost, neutralita a nezávislost.

Skupinová práce

Jedná se o sociální práci s malými skupinami. Cílem skupinové práce je zlepšení kvality života celé skupiny nebo podpora individuálních potřeb jednotlivých členů skupiny. Cíle si skupina formuluje sama podle svého zaměření a složení. Každá skupina má svá nepsaná pravidla chování a členové skupiny by je měli dodržovat. Pracovník řídí skupinové procesy a tím tak podporuje vývoj skupiny. Mezi pravidla skupiny patří mlčenlivost a důvěrnost, otevřenost a upřímnost, právo říci stop, odpovědnost k sobě i druhým a dodržování organizačních pravidel. (Matoušek 2003).

Streetwork

Streetwork je mobilní terénní sociální práce, kterou vykonávají streetworkeři. Zahnuje nízkoprahové služby a pomoc uživatelům drog a osobám, které žijí rizikovým způsobem života, u nichž je předpoklad, že potřebují sociální pomoc a dosud s žádnou příslušnou organizací nejsou v kontaktu. Osoby jsou kontaktováni v jejich přirozeném prostředí či v místech, kde se nejvíce nebo nejčastěji vyskytují. Streetwork se orientuje na specifické cílové skupiny, které můžeme rozdělit do několika podskupin podle

určitých znaků, které charakterizují jejich životní styl. Cílovými skupina jsou především: (Matoušek 2003, s. 173)

- děti a mladiství, kteří tráví volný čas na ulici,
- skupiny specificky orientované mládeže (skinheads nebo mladiství, kteří žijí ve squattech, aj.),
- prostitutky a homoprotituti,
- osoby závislé na návykových látkách, patologičtí hráči,
- bezdomovci,
- radikální sportovní fanoušci (hooligans)

Práce s rodinou

Jedná se o pomoc rodinám s dětmi, které se ocitli v krizové či dlouhodobě nepříznivé situaci. Sociální práce je zaměřena jen na dítě nebo na celou rodinu. Formy pomoci při práci s rodinou jsou krizové služby, poradenské služby, vzdělávací programy terapeutické služby.

Komunitní práce

Komunitní práce je uskutečňována ve státním i nestátním sektoru. Tuto metodu sociální práce zajišťují komunitní pracovníci. Komunita je skupina lidí, kteří žijí v geograficky definované oblasti a existují mezi nimi společné vazby. Jednotliví členové komunity jsou citově vázáni k sobě a k místu, kde žijí. Počet osob v komunitě není konkrétně dán.

1.3 Sociální práce s odsouzenými

Případová práce má nejdelší tradici a v sociální práci s odsouzenými je nejvíce využívanou metodou. Oproti tomu skupinová práce není v oblasti vězeňství příliš využívána, především pro neochotu odsouzených sdílet své problémy a otevřít se tak sociálnímu pracovníkovi. Při práci s rodinou a rodinnými příslušníky hovoříme o skupinové práci a lze ji tedy podle Mašáta zařadit do střední úrovně. Nutno říci, že v rámci sociální terapie s rodinou nebývá ze strany rodiny odsouzeného kladně vnímána. Je to především proto, že rodina se za odsouzeného stydí a nechce s ním příliš navazovat kontakt. Může

se však stát, že odsouzený kontakty a vazby s rodinou neudržel již před výkonem trestu.

Metody sociální práce s odsouzenými se mohou lišit podle toho, na kterém oddělení sociální pracovník pracuje nebo zda se jedná o vazební věznici. Základní oblast metod a forem působení je stanoven v příloze vnitřního řádu věznice. Velmi využívanou metodou působení na odsouzené je komunitní systém. Účast na komunitách bývá zpravidla povinná.

Metod, kterými lze s odsouzenými ve výkonu trestu pracovat je celá řada. Nejvíce používané metody sociálních pracovníků při práci s odsouzenými jsou zejména rozhovory, skupinové aktivity s odsouzenými, individuální sociální práce s odsouzeným, sociální poradenství a mnoho dalších. Stěžejní metodou, která se ve věznici používá nejvíce je rozhovor. Rozhovor má konkrétní fáze, které na sebe navazují a opakují se. Podle Úlehly jsou fáze členěny takto:

- příprava,
- otevření,
- dojednání,
- průběh,
- ukončení,
- příprava.

Maximálně přínosné při práci s odsouzenými je jednotlivé metody práce mezi sebou vzájemně kombinovat.

1.3.1 Program zacházení

„Program zacházení se zpracovává na základě komplexní zprávy o odsouzeném s ohledem na délku trestu, charakteristiku osobnosti a příčiny trestné činnosti“ (Zákon č. 169/1999 Sb.). Tato komplexní zpráva je souhrn všech výsledků psychologického, pedagogického a sociálního hodnocení rizik a potřeb, případně lékařských zpráv a jiných materiálů, které jsou k osobě odsouzeného dostupné. Jedná se o důvěrné informace o odsouzeném. Program zahrnuje konkrétní cíl působení na odsouzeného, metody práce a zacházení, způsob a četnost hodnocení. Prostřednictvím metod práce s odsouzeným se pracovníci snaží dosáhnout tohoto stanoveného cíle. Nabídka aktivit programu za-

cházení je uvedena v příloze vnitřního řádu. Nedílnou součástí programu zacházení je vzdělávání, určení způsobu zaměstnávání odsouzeného, popřípadě možnost pracovní terapie. Pokud to u odsouzeného lze, je mu umožněn výběr (Zákon č. 169/1999 Sb.). Program zacházení se člení podle vyhlášky ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 na:

- pracovní aktivity,
- vzdělávací aktivity,
- speciální výchovné aktivity,
- zájmové aktivity,
- oblast utváření vnějších vztahů.

1.3.2 Souhrnná analýza rizik a potřeb odsouzených (SARPO)

Pod pojmem SARPO je označován prediktivní nástroj na hodnocení rizik a potřeb odsouzených. Jedná se pouze o elektronickou formu tohoto nástroje, který je pouze v zabezpečené síti Vězeňské služby ČR. Do věznic začal být tento nástroj zaváděn od 1. listopadu 2012. Úkolem tohoto nástroje je vyhodnotit a posoudit pravděpodobnost opětovného selhání odsouzeného na základě pěti oblastí. Těmito oblastmi jsou:

- výpočet statistického rizika z údajů o kriminálním chování,
- výpočet dynamického rizika, které se vyhodnocuje z celkem 48 rizikových faktorů v sedmi základních životních oblastech,
- odhad způsobené újmy a specifikace potenciální oběti na základě analýzy trestné činnosti,
- vyhodnocení motivace a sebehodnocení odsouzeného,
- vyhodnocení protektivních faktorů.

V rámci odborného zacházení je s jednotlivými výstupy z těchto oblastí dále pracováno. Tyto výstupy mají podobu komplexní zprávy. SARPO se člení na statické a dynamické faktory. **Statickou část** zpracovává vychovatel zadáním dat z evidence rejstříku trestů. Výjimečně může statickou část zpracovat speciální pedagog. **Dynamické faktory** zpracovávají odborní pracovníci ve věznicích jednotlivě za každou svoji oblast. Speciální pedagog zpracuje část týkající se vzdělání, výchovy a dotazník sebehodnocení (tento dotazník vyplní odsouzený). Sociální pracovník se zabývá oblastí rodi-

ny, bydlení, zaměstnání, financí a sociálních kontaktů. V neposlední řadě zpracuje psycholog oblast závislosti, osobnosti a chování odsouzeného či riziko újmy. Po kompletním zpracování všech výše zmíněných částí, zpracuje vychovatel oblast adaptace v nástupním oddělení. Poté již speciální pedagog může zpracovat komplexní zprávu o odsouzeném a vložit do příslušného sektoru systému SARPO.

SARPO má za úkol nahradit ve věznicích a vazebních věznicích celkovou zprávu odsouzeného po jeho nástupu do výkonu trestu. Část těchto výstupů je později použita například jako podklad pro zpracování hodnocení pro soud při žádosti o podmíněčné propuštění. V rámci hodnocení rizik a potřeb odsouzených je důležité rozlišovat mezi vnitřními a vnějšími riziky. (in ASPI system, Hodnocení kriminogenních rizik a potřeb odsouzených nástrojem SARPO).

1.4 Role sociálního pracovníka ve vězeňství a jeho kompetence

Sociální pracovník je odborný zaměstnanec oddělení, jehož základním úkolem je samostatná sociální práce, která je zaměřena zejména na plynulý přechod odsouzených do řádného občanského života. Při její realizaci dbá na zajištění a dodržení standardů kvality poskytovaných sociálních služeb. V zákoně č. 108/2006 Sb. jsou ukotveny předpoklady pro výkon povolání sociálního pracovníka takto: *„Sociální pracovník vykonává sociální šetření, zabezpečuje agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace, zjišťuje potřeby obyvatel obce a kraje a koordinuje poskytování sociálních služeb. Předpokladem k výkonu povolání sociálního pracovníka je plná svéprávnost, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a odborná způsobilost podle tohoto zákona.“* (zákon č. 108/2006 Sb.)

Úkoly sociálních pracovníků jsou ukotveny v Nařízení generálního ředitele vězeňské služby č. 21/2010. Sociální pracovník je podřízen přímo vedoucímu oddělení výkonu trestu. Práva a povinnosti sociálního pracovníka jsou definována právním systémem, zaměstnavatelem, profesními standardy a etickým kodexem. Jedním z důležitých úkolů sociálního pracovníka ve věznici je posilování vztahů odsouzených s jeho rodinou. Je

také součástí individuálního plánu. „*Lze konstatovat, že více než 50% prvotrestaných a 70% vícetrestaných nemá rodinné a sociální zázemí.*“ (Fišer a Škoda, 2014) Cílem sociálního pracovníka ve věznici je pokusit se porozumět problémovému či nežádoucímu chování odsouzeného. V této souvislosti se pokusit o změnu v tomto chování nebo jednání a následně se pokusit o opětovné zařazení odsouzeného do společnosti.

Dále budou více přiblíženy některé z úkolů sociálního pracovníka na oddělení výkonu trestu a oddělení výkonu vazby.

Úkoly sociálního pracovníka oddělení výkonu trestu

Při práci s odsouzenými patří k práci sociálního pracovníka zejména tyto úkoly:

- podílí se na vytváření koncepce zacházení s odsouzenými, programů zacházení a dále na zpracování návrhu vnitřní diferenciaci odsouzených,
- společně s ostatními odbornými pracovníky věznici zpracovává konkrétní programy zacházení s odsouzenými a podílí se na vyhodnocení účinnosti programů zacházení ve své oblasti a může navrhnout změny,
- sociální pracovník vede osobní karty odsouzených, ve kterých provádí průběžně zápisy,
- podle potřeby spolupracuje s příslušnými orgány sociálního zabezpečení,
- pro odsouzené poskytuje sociálně právní poradenství a provádí výchovnou a poradenskou činnost,
- sociální pracovník navazuje kontakt s blízkou rodinou odsouzeného a podílí se na řešení sociálních problémů, v případě mladistvých odsouzených si vyžádá součinnost se speciálním pedagogem,
- podílí se na výběru odsouzených, kteří budou zařazeni do práce, rekvalifikace a vzdělávání,
- aktivně se zúčastňuje jednání poradních orgánů ředitele věznice a také poradny drogové prevence,
- v rámci vnitřní diferenciaci předkládá stanoviska k přeřazování odsouzených,
- odsouzení, které má sociální pracovník svěřené, mohou být podle změny v chování a jednání na jeho návrh umístěny do krizového, výstupního, specializovaného oddělení, oddělení se zesíleným stavebně technickým zabezpečením a do bezdrogové zóny,

- podílí se na návrhu k rozhodování o udělení přerušení trestu, povolení volného pohybu mimo věznici, dočasného opuštění věznice, účasti odsouzených na akcích mimo věznici, návštěv bez zrakové a sluchové kontroly a přeřazení odsouzených do jiného typu věznice nebo jeho přemístění,
- sociální pracovník se podílí na zpracování konkrétních programů zacházení jednotlivých odsouzených, na vyhodnocování jejich úspěšnosti a na navrhování změn programu zacházení,
- v neposlední řadě se podílí na zpracování průběžného hodnocení programu zacházení a podává návrh výše sociální podpory při výstupu z výkonu trestu.

Úkoly sociálního pracovníka oddělení výkonu vazby

Při práci s obviněnými patří k práci sociálního pracovníka například tyto úkoly:

- poskytuje samostatné sociálně právní poradenství,
- podílí se na řešení rodinných problémů obviněných,
- sociální pracovník navrhuje odpovídající opatření k předcházení a eliminaci v oblasti sociálně patologických jevů u obviněných,
- spolupracuje se zařízeními ústavní a ochranné výchovy, s orgány obcí, školami, zdravotnickými a školskými zařízeními, občanskými sdruženími, úřady práce a dále s charitativními a jinými organizacemi.

Sociální pracovník ve věznici získává veškeré informace o odsouzeném z okruhu jeho sociálního prostředí, ze kterého přichází, o jeho sociálních a rodinných vazbách a jeho dřívější pracovní činnosti. U některých odsouzených mohla právě nezaměstnanost vést k delikventnímu jednání. Lze předpokládat, že bez zaměstnání po návratu z výkonu trestu není prakticky možné uplatnění jedince ve společnosti. Toto je tedy jedno z nejdůležitějších hledisek při práci sociálního pracovníka s odsouzeným (Fišer, Škoda 20014). Dále sociální pracovník mapuje dluhy odsouzeného a nabízí možnost řešení.

Sociální pracovník tak například zajišťuje všechny náležitosti ohledně sociálních dávek, žádostí o důchod, splácení dluhů nebo občanské průkazy. Sociální pracovník se musí velmi dobře orientovat jak v oblasti práva, tak v jiných oblastech. Musí adekvátně reagovat na změny ve společnosti a v právním systému. Spolupracuje s probační

a mediační službou, orgánem sociálně právní ochrany dětí (OSPOD) a sociálním kurátorem.

U odsouzených vypracovává sociální posouzení, sociální diagnózu a individuální socioterapeutický plán v rámci komplexní zprávy. Na výstupním oddělení pomáhá sociální pracovník odsouzenému vytvořit adekvátní podmínky pro samostatný život odsouzeného po výkonu trestu. Dále se snaží minimalizovat možná rizika opětovného páchaní trestné činnosti.

Sociální práce ve věznici je považována podle Havrdové za: „*vědecky fundovanou odbornou disciplínu, která speciálními pracovními metodami zajišťuje provádění péče a člověka na profesionálním základě*“ (Havrdová, 1999).

1.4.1 Etický kodex sociálního pracovníka

Etický kodex je dokument, ve kterém jsou ukotveny etické zásady sociálního pracovníka, pravidla etického chování sociálního pracovníka, etické problémové okruhy a v neposlední řadě pak postupy při řešení etických problémů.

Etické zásady

„*Sociální práce je založena na hodnotách demokracie, lidských právech a sociální spravedlnosti. Sociální pracovníci proto dbají na dodržování lidských práv u skupin a jednotlivců tak, jak jsou vyjádřeny v dokumentech relevantních pro praxi sociálního pracovníka, a to především ve Všeobecné deklaraci lidských práv, Chartě lidských práv Spojených národů a v Úmluvě o právech dítěte a dalších mezinárodních deklaracích a úmluvách. Dále se řídí Ústavou, Listinou základních práv a svobod a dalšími zákony tohoto státu, které se od těchto dokumentů odvíjejí*“ (Etický kodex sociálních pracovníků, 2006).

Sociální pracovník je povinen respektovat člověka bez rozdílů. Jedná se o původ, barvu pleti, věk, pohlaví, rodinný a zdravotní stav, sexuální orientaci, jeho politické a náboženské přemýšlení, etnická příslušnost a dále také životní situaci, ve které se člověk nachází. Rozdíl by sociální pracovník neměl vidět ani v tom, jsou měrou se daný jedinec podílí na chodu společnosti. Sociální pracovník dbá na to, aby nebyla porušována práva a seberealizace každého jedince. Sociální pracovník dává přednost

profesionální odpovědnosti před svými soukromými zájmy. Služby poskytované sociálním pracovníkem jsou na nejvyšší možné odborné úrovni (Havrdová, 1999).

Pravidla etického chování sociálního pracovníka

V této části etického kodexu jsou upřesněny pravidla jednotlivých vztahů. Jedná se o vždy o vztah sociálního pracovníka na straně jedné a na straně druhé:

- klient,
- zaměstnavatel,
- kolegové,
- společnost,
- vztah ke svému povolání a odbornosti.

Ve vztahu ke klientovi se sociální pracovník snaží klienta podporovat v jeho vlastních rozhodnutích a tímto ho vede k jeho vlastní odpovědnosti. Chrání tak klientovu důstojnost a jeho lidská práva. Sociální pracovník se vyhýbá jakékoli formě diskriminace. Vše, co klient sdělí sociálnímu pracovníkovi je chráněno a nesmí být zneužito. Bez souhlasu klienta se neposkytují informace o něm další straně. Sociální pracovník se snaží zapojit klienta do hledání řešení jeho problémů. *„Zajímá se o celého člověka v rámci rodiny, komunity a společenského a přirozeného prostředí a usiluje o rozpoznání všech aspektů života člověka. Sociální pracovník se zaměřuje na silné stránky jednotlivců, skupin a komunit a tak podporuje jejich zmocnění. Sociální pracovník jedná s klienty s úctou, empatií a péčí“* (Etický kodex sociálních pracovníků, 2006).

Ve vztahu k zaměstnavateli plní sociální pracovník své povinnosti odpovědně a svědomitě. Ve vztahu ke svým kolegům respektuje sociální pracovník znalosti a zkušenosti svých kolegů a jiným odborných pracovníků. Sociální pracovník se snaží rozšiřovat své odborné znalosti navazováním spolupráce s jinými odbornými pracovníky. *„Respektuje rozdíly v názorech a praktické činnosti kolegů a ostatních odborných a dobrovolných pracovníků“* (Havrdová, 1999).

Sociální pracovník se snaží neustále si rozšiřovat své odborné vzdělání. Dbá na to, aby zvyšoval úroveň sociální práce a uplatňoval tak nové přístupy a metody. Sociální práci musí dělat kvalifikovaný pracovník s odpovídajícím vzděláváním. *„Sociální pracovník se zasazuje o zlepšení sociálních podmínek a zvyšování sociální spravedlnosti*

tím, že podněcuje změny v zákonech, v politice státu i v mezinárodní politice“ (Havrdová, 1999).

Etické problémové okruhy

Etické problémové okruhy jsou detailněji zpracovány v rozšířeném kodexu. Zde jsou blíže konkretizovány specifika různých oblastí sociální práce. Jedná se o sociální práci s jednotlivcem, rodinou, skupinou, komunitou nebo organizací. V těchto oblastech musí sociální pracovník dobře volit metodu práce, způsob komunikace nebo eticky přemýšlet o správném rozhodnutí. Základním etickým problémem, který sociální pracovník musí řešit je, kdy může vstoupit a zasáhnout tak do života klienta a jeho rodiny nebo skupiny. Sociální pracovník se může dostat do situace, kdy si není jistý, kterému sociálnímu případu dát v danou chvíli přednost nebo koho upřednostnit z dlouhodobého hlediska. Musí rozhodnout, kolik pomoci a péče je třeba poskytnout k aktivitě klienta, aby změnil svůj postoj a jednání. V neposlední řadě musí sociální pracovník správně posoudit, kdy je třeba přestat s nabízenou sociální terapií, poskytováním sociálních dávek a služeb, s ohledem na možné zneužití a ztrátu aktivity klienta při řešení jeho situace.

Etický kodex byl schválen plénem Společnosti sociálních pracovníků 19. 5. 2006 a nabývá účinnosti od 20. 5. 2006 (Etický kodex sociálních pracovníků, 2006).

1.5 Supervize

Způsoby, kterými lze supervizi definovat je mnoho. Matoušek říká, že: *„supervize je celoživotní forma učení, zaměřená na rozvoj profesionálních dovedností a kompetencí supervidovaných, při níž je kladen důraz na aktivaci jejich vlastního potenciálu v bezpečném a tvořivém prostředí“* (Matoušek 2003, s. 349). Jednoduše by se supervize dala charakterizovat jako odborný dohled.

Supervizorem může být osoba, který má vysokoškolské vzdělání sociálního nebo psychologického směru a minimálně dvouletý výcvik. Předpokladem supervizora je jeho odborná způsobilost. V oblasti sociální práce není zatím odborná způsobilost konkrétně definovaná. Supervidovaným může být jedinec nebo také skupiny osob nebo tým. Supervidovaný by měl mít možnost v rámci supervize otevřeně mluvit o svých pocitech, problémech či potřebách.

Lze říci, že supervizor by se dal pochopit jako prostředník mezi vedoucími pracovníky a zaměstnanci určité organizace. Cíle supervize mohou být krátkodobé nebo dlouhodobé. Vymezení konkrétních cílů je předmětem kontraktu mezi supervizorem a zadavatelem supervize. Prioritou supervize zůstává profesionální rozvoj pracovníka a rozšiřování jeho dovedností. Současně by měl supervizor pomáhat supervidovanému řešit těžko řešitelné případy a vyrovnat se s pracovním stresem. (Matoušek, 2003)

Supervize má tři funkce – podpůrná, vzdělávací a řídicí. Aby byla supervize úplná, měla by obsahovat všechny tři funkce. Podpůrná funkce by se dala charakterizovat jako prevence před syndromem vyhoření. Slouží například pracovníkům, kteří se potřebují svěřit nestranné osobě nebo uvolnit stres. Vzdělávací funkce by měla plnit rozvoj znalostí, dovedností a odborných znalostí pracovníka. V rámci supervize se pracovník učí řešit problémy a hledat nové možnosti práce. Řídicí funkce je chápána jako určitý „indikátor kvality“ poskytovaných služeb.

Existuje několik forem supervize. Při **individuální supervizi** spolupracuje supervizor pouze s jedním pracovníkem a zaměřuje se na jeho individuální potřeby. Úkolem supervizora je podpořit profesionální fungování a rozvoj pracovníka. Velmi důležitou podmínkou této formy supervize je přátelská atmosféra, důvěra a bezpečí. Druhou formou supervize je **supervize skupinová**. Supervizor spolupracuje s celou skupinou. Cílem skupinové supervize je odborný rozvoj jednotlivců v rámci celé skupiny. Členové skupiny se mohou navzájem podporovat a poskytovat si zpětnou vazbu. Počet osob ve skupině bývá zpravidla 8 – 10. Mezi další formy patří týmová supervize, vzájemné konzultování dvou kolegů, intervize a autovize (Matoušek, 2003).

Krizová supervize se sjednává v případě nově vzniklého problému nebo situace. Případová supervize se zaměřuje na jednotlivé případy a jejich řešení.

2 Sociální práce ve vězeňství

„Sociální práce ve vězeňství je specifickou odbornou disciplínou, která v praxi uplatňuje speciální metody vycházející z poznatků mnoha společenských věd. Pro výkon povolání sociálního pracovníka je třeba mít výcvik z oblasti psychologie, psychoterapie, mediace a sociálně psychologických dovedností“ (Ivana Hnidková, Generální ředitelství Vězeňské služby ČR).

Výborné teoretické znalosti a praktické uplatnění těchto znalostí ovšem negarantují kvalitní výkon povolání sociální práce. Mezi základní vlastnosti, které by sociální pracovník ve vězeňství měl mít patří především empatie, úcta a respekt ke klientovi. Dále nesmíme opomenout možnost, že pokud je klient správně motivován, je schopen se změnit. Je velmi důležité, aby sociální pracovník při výkonu svého povolání znal hranici mezi přizpůsobením se klientovi a poskytnutím služby klientovi. Sociální pracovník by měl být flexibilní, odpovědný a v neposlední řadě by měl být schopen účinné komunikace. Nejdůležitější na výkonu povolání sociálního pracovníka ve věznici je individuální přístup ke každému odsouzenému.

2.1 Historie vězeňství

Vězeňství, je neodmyslitelně spojeno s Františkem Josefem Řezáčem. František Josef Řezáč byl český kněz a reformátor. V roce 1854 se František Řezáč ve své první česky psané studii s názvem: „Vězeňství v posavadních způsobech svých s návrhem o zdárnějším trestání a polepšování zločinců“ snažil o humanizaci vězeňství a tzv. výchovu vězňů. V oblasti výchovy vězňů chtěl, aby se vyučovalo jak v češtině, tak i v němčině. Vyučovat se mělo čtení, psaní, kreslení, zpěv a dále základy řemesel (Diplomová práce – Možnosti a limity sociální práce ve vězeňství).

Samotná historie vězeňství by se dala datovat již od habsburské monarchie. V tomto období se dnešní odsouzení, nazývali trestanci. Tito trestanci byli na začátku svého vzetí do výkonu trestu umístěni na určitou dobu do samostatné cely (samovazba). Po uplynutí doby byli přemístěni na zbytek trestu k ostatním odsouzeným. Zločinnost byla kategorizována do tří disciplinárních (kázeňských) tříd. Odsouzení měli povinnost dodržovat domovní řád a museli se podle něj také chovat. Jakékoli porušení tohoto domovního

řádu bylo kázeňsky trestáno. Mezi nejpřísnější tresty této doby patřila hladovka, tvrdé lože, samovazba či temnice. Všichni odsouzení museli navštěvovat bohoslužbu a vykonávat práci, která jim byla přidělena. Trestanci, kteří byli negramotní nebo neměli dostatečné vzdělání, byli povinni docházet do svých 35 let na školní vyučování. Dohled nad trestanci prováděl domácí komisař, příslušný vrchní státní zástupce a v nejvyšším stupni pak generální inspektor pro vězeňství (Aleš Kýr, Generální ředitelství VSČR 2010).

V období Československé republiky byl justiční a vězeňský systém převzat Rakouskou monarchií. Ta postupně pracovala na zdokonalování právní legislativy a organizaci vězeňského systému. Byla patrná snaha o postupné vyvíjení vězeňského systému a pomalého odsunu dříve zavedených disciplinárních tříd. V případě, že byl trestanec převeden do I. třídy, bylo možné předpokládat jeho podmíněčné propuštění z výkonu trestu. V roce 1919 bylo toto podmíněčné propuštění ukotveno do zákona. *„V roce 1928 existovalo v Československé republice šest mužských trestnic k výkonu trestů od 1 roku až po doživotí. Z toho dvě trestnice pro prvotrestance a polepšitelné recidivisty v Plzni a Leopoldově. Dále pak dvě trestnice pro nepolepšitelné trestance (Kartouzy, Ilava). Na Mírově byla pak trestnice pro choré a invalidní trestance. Trestní ústav pro mladistvé do 20 let s trestem nad 6 měsíců byl v Mikulově. V této době již existovala samostatná ženská trestnice s oddělením pro mladistvé, která se nacházela v Řepích u Prahy. Muži s dlouhodobými tresty bez možnosti podmíněčného propuštění, bylo po dvou třetinách svého trestu přemístěni do tzv. přechodného ústavu v Leopoldově. Mladiství vykonávali trest zavřením do polepšovny nebo do určeného trestního ústavu“* (Aleš Kýr, Generální ředitelství VSČR 2010).

Vězeňství bylo v tomto období ústředně řízeno příslušným odborem na ministerstvu spravedlnosti. Dohled nad výkonem trestu byl prováděn domácími a občanskými komisaři a pověřenými úředníky ministerstva spravedlnosti (Aleš Kýr, Generální ředitelství VSČR 2010).

V období protektorátu byla vězeňská zařízení spíše využívána pro potřeby tajné státní policie a německý právní systém. Existovalo dvojí vedení soudních věznic a trestnic. České zajišťovalo převážně provozní věci a německé, které zajišťovalo využití vazebních věznic pro vyšetřovací účely gestapa. Zaměstnanci věznic byli v této době nuceni skládat slib věrnosti vůdci Adolfu Hitlerovi a dále zkoušku z německého jazyka.

Koncem roku 1949 se řízení soudních věznic a trestních ústavů vrátilo zpět do kompetence ministerstva spravedlnosti (Aleš Kýr, Generální ředitelství VSČR 2010).

V souladu se zákonem č. 59/1965 Sb., zařazovaly soudy odsouzené k výkonu trestu do tří nápravně výchovných skupin. Těmto skupinám odpovídaly typy nápravně výchovných ústavů.

Zařazení do skupin podle typu trestných činů:

- I. nápravně výchovná skupina – prvotrestaní (nejméně společensky nebezpeční),
- II. nápravně výchovná skupina – závažnější trestné činy a dále pak ti, kteří v poledních 10 letech spáchali úmyslný trestný čin,
- III. nápravně výchovná skupina – nejzávažnější trestné činy, trestné činy proti republice (vlastizrada, rozvracení republiky, sabotáž nebo trestné činy proti státu světové socialistické soustavy) a v neposlední řadě zvláště nebezpeční recidivisté.

V této době již vstupovali do vězeňství středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaní odborníci na práci vychovatele, sociálního pracovníka, pedagoga a psychologa. Vězeňství bylo převedeno do kompetence českého a slovenského ministerstva spravedlnosti (Aleš Kýr, Generální ředitelství VSČR 2010).

V průběhu 90. let probíhala reforma českého vězeňství. Prvním krokem bylo udělení amnestií za dřívější trestné činy proti republice a některé další trestné činy. Byl zrušen trest smrti a namísto něj byl zaveden doživotní trest. Během tohoto období se vytvořili tři skupiny zaměstnanců. Jednalo se o vězeňskou stráž, justiční stráž a dále správní službu s civilními zaměstnanci. Zaměstnanci vězeňské a justiční stráže byli přijímáni do služebního poměru a civilní zaměstnanci do pracovního poměru podle zákoníku práce. Po roce 1993 byla odpovědnost za činnost věznic svěřena generálnímu řediteli (Aleš Kýr, Generální ředitelství VSČR 2010).

3 Věznice

V současné době máme v České republice celkem 35 věznic, z toho 10 věznic vazebních. Ve vazebních věznicích jsou drženi obvinění, které do vazební věznice umístil soud. Do věznic se umisťují odsouzení, kteří v nich vykonávají trest odnětí svobody. V České republice máme dva Ústavy pro výkon zabezpečovací detence – v Brně a v Opavě. Věznice zřizuje nebo ruší ministr spravedlnosti. Soud v rozsudku určí, do jakého typu věznice bude odsouzený zařazen. V průběhu výkonu trestu soud rovněž rozhodne o přeřazení odsouzených z jednoho typu věznic do druhého, na návrh odsouzeného, ředitele věznice, státního zástupce nebo také i bez návrhu.

V rámci jedné věznice mohou být zřízena oddělení různých typů, pokud tím nebude ohrožen účel výkonu trestu. Odděleně se umisťují odsouzení muži od žen, odsouzení s infekčním onemocněním nebo s podezřením na infekční oddělení a dále zpravidla: (Zákon č. 169/1999 Sb.)

- mladiství od dospělých,
- recidivisté od odsouzených, kteří jsou ve výkonu trestu poprvé,
- za úmyslně spáchané trestné činy od odsouzených za trestné činy z nedbalosti,
- trvale pracovně nezařaditelní,
- s poruchami duševními a poruchami chování,
- s uloženým ochranným léčením a zabezpečovací detencí,
- velmi nebezpeční.

Věznice se podle způsobu vnějšího členění, vnitřního režimu a zajištění bezpečnosti dělí do čtyř základních typů – s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou (Černíková, 2008). Vedle základních typů věznic se zřizují zvláštní věznice pro mladistvé, ženy a matky s dětmi.

Věznice s dohledem

Do věznic s dohledem jsou umístěny osoby, které jsou odsouzeny za trestný čin spáchaný z nedbalosti a které dosud nebyly ve výkonu trestu odnětí svobody pro úmyslný trestný čin. Ve věznicích s dohledem se vězni pohybují bez omezení. Pokud jsou věz-

ni v této věznici zařazení do práce, jedná se zpravidla o práci mimo věznici. Ve věznici s dohledem nepracují dozorcí. Dohled nad jejich pracovní činností provádí vychovatel a to nejméně jednou týdně. Odsouzení v tomto typu věznice mají možnost účastnit se kulturně výchovných, sportovních a bohoslužeb na základě povolení ředitele věznice. V opačném případě je doprovází vychovatel. V případě volného pohybu mimo věznici dostávají odsouzení propustku, v níž je přesně uveden povolený prostor a doba, po kterou se mohou v tomto prostoru pohybovat. Návštěvy odsouzených probíhají zpravidla bez dozoru zaměstnance Vězeňské služby. Ředitel má právo jednou za dva týdny povolit odsouzenému návštěvu spojenou s dočasným opuštěním věznice nejdéle na dobu 24 hodin. I v tomto případě se odsouzenému vystavuje propustka (Matoulek a Sejkorová, 2011).

Věznice s dozorem

Do této věznice se zařazují osoby, které byly odsouzeny za trestný čin spáchaný z nedbalosti a které již byly ve výkonu trestu odnětí svobody pro úmyslný trestný čin a také osoby, kterým byl za úmyslný trestný čin uložen trest odnětí svobody nepřevyšující dva roky a které dosud nebyly ve výkonu trestu pro úmyslný trestný čin. Ve věznici s dozorem se odsouzení pohybují organizovaně pod dohledem zaměstnance Vězeňské služby. Ředitel může dovolit volný pohyb po věznici u těch odsouzených, u nichž lze předpokládat, že toho nezneužijí. Tento volný pohyb je zpravidla spojen s pracemi pro věznici. V souvislosti s prací odsouzených je možný volný pohyb mimo věznici. Odsouzení, kteří pracují mimo věznici na nestřežených pracovních místech, jsou podrobováni kontrole zaměstnancem Vězeňské služby. Kontrola určeným zaměstnancem Vězeňské služby je nejméně jednou za hodinu. Odsouzení mohou být podle rozhodnutí ředitele věznici doprovázeni zaměstnancem Vězeňské služby. Návštěvy odsouzených ve věznici s dozorem jsou zpravidla bez dohledu zaměstnance Vězeňské služby. Ředitel může jednou za měsíc povolit odsouzenému návštěvu spojenou s dočasným opuštěním věznice nejdéle na dobu 24 hodin. Odsouzený musí mít pro opuštění věznice vystavenou propustku (Matoulek a Sejkorová, 2011).

Věznice s ostrahou

Ve věznici s ostrahou vykonávají trest osoby odsouzené pro úmyslný trestný čin, u nichž nejsou splněny podmínky pro zařazení do jiného typu věznice. Odsouzení se v prostorách věznice pohybují organizovaně pod dohledem zaměstnance Vězeňské služby. Výjimečně je odsouzeným povolen volný pohyb po věznici a to za předpokladu, že toho nezneužijí. Tento volný pohyb je spojen zpravidla s pracemi pro věznici. Mimo věznici se volný pohyb odsouzeným nepovoluje. Odsouzení ve věznici s ostrahou pracují na pracovištích ve věznici nebo na střežených pracovištích mimo věznici. Výjimečně mohou odsouzení pracovat mimo věznici na nestřežených pracovištích. V tomto případě pak určený zaměstnanec Vězeňské služby provádí dohled nejméně jednou za 45 minut. Návštěvy odsouzených jsou zpravidla za dohledu zaměstnance Vězeňské služby. Ředitel může jednou za dva měsíce povolit odsouzenému návštěvu spojenou s dočasným opuštěním věznice nejdéle na dobu 24 hodin. Odsouzený musí mít pro toto opuštění vystavenou propustku (Matoulek a Sejkorová, 2011).

Věznice se zvýšenou ostrahou

Do věznice se zvýšenou ostrahou se zařazují doživotně odsouzení, zvláště nebezpeční recidivisté dále osoby odsouzené za zvláště závažný úmyslný trestný čin k trestu ve výměře nejméně osmi let a osoby odsouzené za úmyslný trestný čin, které v posledních pěti letech uprchly z vazby nebo z výkonu trestu. V prostorách věznice se odsouzení pohybují organizovaně pod dohledem příslušníka Vězeňské služby. Volný pohyb po věznici se odsouzeným nepovoluje ani při plnění pracovních úkolů. Odsouzení pracují na pracovištích uvnitř věznice nebo vhodnou práci vykonávají přímo ve svých celách. Dohled nad jejich pracovní činností provádí zaměstnanec Vězeňské služby jedenkrát za 30 minut. Návštěvy odsouzených jsou zpravidla za dohledu zaměstnance Vězeňské služby (Matoulek a Sejkorová, 2011).

3.1 Vazební věznice

Jedná se o typ věznice, který zajišťuje výkon vazby obviněných mužů, žen nebo mladistvých. Do vazební věznice se umísťují zejména vazebně stíhaní z rozhodnutí soudu dále osoby, které jsou zadrženy pro účely vyšetřování orgánů činných v trestním řízení.

3.2 Specifické skupiny odsouzených

V zákoně č. 169/1999 Sb., a dále ve vyhlášce Ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb, je přesně vymezeno, které specifické skupiny odsouzených se umisťují odděleně.

Výkon trestu odnětí svobody specifických skupin odsouzených je blíže vymezeno ve vyhlášce Ministerstva zdravotnictví č. 345/1999 Sb. Pro tyto specifické skupiny odsouzených jsou zřízena specializovaná oddělení, samostatné věznice nebo je s nimi speciálně zacházeno. Ve vyhlášce jsou tyto skupiny vymezeny takto:

- mladiství,
- odsouzené ženy,
- trvale pracovně nezařaditelní,
- odsouzení s poruchami duševními a s poruchami chování
- odsouzení s doživotním trestem,
- odsouzení cizinci,
- odsouzení s výkonem ochranného léčení během výkonu trest

Specializovaná oddělení pro výše zmíněné skupiny odsouzených se kategorizují do 4 skupin:

- odsouzení trvale pracovně nezařaditelní,
- odsouzené matky, které vykonávají trest společně s jejich dítětem,
- výkon ochranného léčení (protialkoholní, sexuologické, protitoxikomanické, psychiatrické a patologické hráčství),
- odsouzení s poruchou duševní, poruchou chování s mentální retardací a s poruchou osobnosti, která je způsobena užíváním návykových látek.

Na těchto specializovaných odděleních jsou tvořeny a realizovány programy zacházení, které mají velmi přísná kritéria.

EMPIRICKÁ ČÁST

4 Cíl empirické části

Empirická část je zaměřena na metody sociální práce s odsouzenými. Cílem empirické části bakalářské práce bylo zjistit jaké metody sociální práce nejvíce používají sociální pracovníci při práci odsouzenými. Dále byla zkoumána spokojenost sociálních pracovníků s nástrojem na hodnocení rizik a potřeb odsouzených (SARPO). K dosažení cíle byla použita metoda dotazníkového šetření. Dotazníkové šetření bylo provedeno se sociálními pracovníky Vězeňské služby České republiky.

4.1 Stanovení předpokladů

V bakalářské práci byly stanoveny tyto výzkumné problémy a hypotézy:

Výzkumný problém 1: Preferuje většina sociálních pracovníků individuální rozhovor jako metodu sociální práce s odsouzenými?

HYPOTÉZA 1: Považujeme za pravděpodobné, že většina sociálních pracovníků preferuje individuální rozhovor jako metodu sociální práce s odsouzenými.

Výzkumný problém 2: Jsou sociální pracovníci ve věznici spokojeni s nástrojem na hodnocení rizik a potřeb odsouzených (SARPO)?

HYPOTÉZA 2: Domníváme se, že většina dotazovaných sociálních pracovníků je spokojena s nástrojem na hodnocení rizik a potřeb odsouzených (SARPO).

4.2 Použité metody

K získání potřebných informací byla použita metoda dotazníkového šetření a technika dotazníku. Dotazníkovým šetřením jsme chtěli dosáhnout cíle průzkumu empirické části bakalářské práce a ověřit stanovené předpoklady průzkumu.

Cílem dotazníku bylo zjistit od sociálních pracovníků Vězeňské služby ČR metody sociální práce, které používají při práci s odsouzenými a spokojenost s nástrojem na hodnocení rizik a potřeb odsouzených (SARPO).

Z důvodu nedostatku informací z oblasti vězeňství si autorka zvolila také techniku rozhovoru. Tato technika nebyla realizována, jelikož bylo velmi obtížné získat na sociální pracovníky Vězeňské služby ČR kontakt nebo si s nimi sjednat schůzku. Dva z respondentů autorce navrhli možnost dodatečné konzultace prostřednictvím e-mailu.

Struktura dotazníku

Autorka práce sama sestavila dotazník, který obsahuje 17 otázek. Otázky dotazníku jsou otevřené i uzavřené. Uzavřené otázky v dotazníku jsou alternativní a výběrové. Alternativních otázek je 5 a výběrové otázky jsou 3. V dotazníku jsou 4 otevřené otázky, kde mají respondenti prostor vypsát vlastní text. Tyto otevřené otázky se týkají zejména způsobu předcházení syndromu vyhoření a metod práce s odsouzenými. První 2 otázky jsou zaměřeny na předchozí zaměstnání sociálních pracovníků ve věznicích a dobu, po kterou v předchozím zaměstnání pracovali. Poslední 3 otázky jsou informační. Dotazník byl dobrovolný a anonymní.

Výsledky dotazníkového šetření jsou zpracovány do tabulek a písemné interpretace.

4.3 Charakter zkoumaného vzorku

Výzkumným vzorkem pro tuto bakalářskou práci byli zvoleni sociální pracovníci Vězeňské služby České republiky.

4.4 Průběh průzkumu

Průzkum se uskutečnil v období od 1. června do 30. června 2016. Průzkum byl prováděn autorkou bakalářské práce. První fází průzkumu bylo oslovení ředitele jednotlivých věznic e-mailem a žádost o svolení k provedení průzkumu. Po kladném vyjádření ředitele věznice byl dotazník předán konkrétním sociálním pracovníkům věznice. Sociální pracovníci jej vyplnili a následně poslali e-mailem nebo poštou zpět. Poté byly dotazníky vráceny zpět k vyhodnocení dat.

Při oslovování jednotlivých věznic k provedení dotazníkového šetření byl e-mail se žádostí nedopatřením odeslán také na Generální ředitelství vězeňské služby České

republiky. Náměstek generálního ředitele žádost autorky bakalářské práce schválil a dotazník rozeslal na všechny organizační jednotky Vězeňské služby ČR.

V dotazníku je uvedeno, že vyplnění dotazníku je zcela dobrovolné, anonymní a se sbíraná data budou použita výhradně pro účely a tvorbu bakalářské práce.

Dotazník byl rozeslán do všech **35 organizačních jednotek Vězeňské služby ČR**. Zpět se **vrátilo** celkem **62** vyplněných dotazníků. **Výsledný** počet dotazníků, který byl použit k vyhodnocení dat průzkumu činil celkem **40** zcela vyplněných dotazníků. Zbylých 24 dotazníků bylo vyřazeno pro jejich neúplnost.

4.5 Vyhodnocení dat

Otázka č. 1: Uved'te prosím v letech, jaká je Vaše dosavadní praxe ve Vězeňské službě České republiky.

Tabulka 1: Otázka č. 1 - Dosavadní praxe sociálních pracovníků v VSČR

Počet let	Četnost	Počet let	Četnost	Počet let	Četnost
9 měsíců	1	10let	2	23 let	1
1 rok	3	12 let	1	25 let	1
4 roky	4	15 let	5	32 let	1
5 let	2	16 let	3	33 let	1
6 let	3	20 let	4	39 let	1
8 let	2	21 let	3	41 let	1
9 let	1				

Odpovědi na tuto otázku byli velmi různé. Nejkratší doba, po kterou je jeden z dotazovaných sociální pracovníků zaměstnaný u Vězeňské služby ČR je 9 měsíců. Naopak jeden z respondentů uvedl, že u Vězeňské služby ČR pracuje již dlouhých 41 let. Pět z dotazovaných sociálních pracovníků uvedlo dobu 15 let. Tato doba zaměstnání u VSČR byla nejvíce uváděna. Dobu zaměstnání 4 roky a 20 let uvedli vždy 4 z 8 dotazovaných. 4 z 16 dotazovaných uvedli dobu zaměstnání 1 rok, 6 let, 16 let a 21 let.

Otázka č. 2: Uved'te prosím, pokud jste předtím pracovali na jiném místě, než je Vězeňská služba České republiky. Pokud ano, napište prosím místo i počet let.

5 respondentů ze všech dotazovaných uvedlo, že pracovalo pouze u Vězeňské služby ČR. Nejčastěji uváděná odpověď byla předchozí práce v sociální oblasti, školství či zdravotnictví. Dále pak práce na městském úřadu, úřadu práce nebo v soukromém sektoru. Jednotlivě pak respondenti uvedli práci na ministerstvu vnitra, magistrátu města Brna nebo v administrativě v zemědělství. Dva respondenti uvedli, že do Vězeňské služby ČR nastoupili ihned po ukončení vysoké školy. Zajímavé předchozí zaměstnání, než respondent začal pracovat u Vězeňské služby ČR, byla práce v uranových dolech Příbram nebo na pozici recepční hotelu.

Otázka č. 2a: Uved'te prosím důvod změny zaměstnání.

Jak se dalo předpokládat, odpovědi na tuto otázku byli velmi rozmanité. Nejčastěji se však opakovalo, že důvod změny zaměstnání byl především kvůli zrušení pracovního místa, zrušení firmy nebo organizační důvody. Dále finanční a rodinné důvody. Mezi rodinné důvody bych uvedla stěhování, uzavření manželství či změna zaměstnání manžela. Jeden z respondentů uvedl, že důvodem jeho změny zaměstnání byla potřeba „celkové změny“ z důvodu syndromu vyhoření.

Otázka č. 3: Domníváte se, že práce sociálního pracovníka ve věznici je psychicky náročná?

Tabulka 2: Otázka č. 3 - Náročnost práce sociálního pracovníka ve věznici.

Odpověď	Četnost
Určitě ano	27
Spíše ano	11
Spíše ne	2
Určitě ne	0

Respondenti se jednoznačně shodli na tom, že práce sociálního pracovníka ve věznici je psychicky náročná. Tuto skutečnost uvedlo celkem 38 dotazovaných responden-

tů. Dva respondentů spíše nevnímají práci sociálního pracovníka ve věznici jako psychicky náročnou.

Otázka č. 4: Napište prosím, jak Vy osobně předcházíte syndromu vyhoření.

Dva z dotazovaných sociálních pracovníků zřejmě nepochopili otázku a odpověděli, že nemají syndrom vyhoření. Nejčastější odpovědí bylo jednoznačně aktivní trávení volného času, aktivity s rodinou, relaxace, četba knih, péče o sebe sama, duchovní život, meditace nebo ticho. Často respondenti uváděli trávení svého volného času s přáteli. V neposlední řadě psychohygienu, pravidelné vzdělávání se v oboru a dobré přátelské vztahy s kolegy. Několik respondentů uvedlo, že jakmile opustí brány věznice, vypínají režim „věznice“ a zapínají režim „rodina“. Velmi důležité je mít dobré rodinné zázemí a stanovit si jasné hranice mezi pracovním a osobním životem. Tři respondenti uvedli, že žádným způsobem nepředchází syndromu vyhoření.

Otázka č. 5: Máte pravidelné supervize?

Tabulka 3: Otázka č. 5 - Pravidelné supervize.

Odpověď	Četnost
Ano	6
Ne	34

Odpovědi na tuto otázku jsou více než překvapivé. Více než polovina dotazovaných respondentů uvedla, že nemají pravidelné supervize. Jeden z respondentů uvedl, že ačkoli nemají ve věznici pravidelnou supervizi, mají možnost konzultovat s kolegyněmi komplikované případy či problémy. Další z respondentů zmínil, že sice nemají pravidelné supervize, ale mohou si je vyžádat u zaměstnavatele, který je schopen supervizi následně zajistit. 6 z dotazovaných respondentů má pravidelné supervize.

Otázka č. 6: Pokud ano, vypište prosím, jak často.

Ti z respondentů, kteří mají pravidelné supervize, je mají zpravidla 4x do roka. Jeden z respondentů uvedl, že má supervizi 2x ročně. Jeden z dotazovaných respondentů

uvedl, že pravidelné setkání pod vedením supervizora mimo sektor věznice mají 6x do roka a 2x ročně mají supervizní setkání s týmem speciálního oddělení jiné věznice.

Otázka č. 7: Jaké metody práce, jsou nejvíce přínosné z hlediska pozitivních výsledků vůči rizikovým faktorům při práci s odsouzenými.

Odpovědi na tuto otázku byly velmi různorodé. Někteří z respondentů napsali pouze jednu nebo dvě metody práce, jiní se k této otázce dlouze rozepsali. Určitě nejvíce používanou a přínosnou metodou při práci s odsouzeným je jednoznačně individuální rozhovor. Respondenti uvedli, že velmi důležitou součástí jejich práce s odsouzenými je rozvoj sociálních dovedností, individuální práce s jedincem se striktním dodržáním bezpečnostních pravidel a dále pak sociální práce se skupinou. Jeden z respondentů uvedl týmový case management a krizovou intervenci. Nedílnou součástí práce sociálních pracovníků s odsouzenými jsou besedy a aktivity zaměřené na sociálně právní poradenství. V neposlední řadě rozvoj sociálních dovedností odsouzeného.

Otázka č. 8: Napište prosím, jaké metody práce Vy osobně preferujete při práci s odsouzenými.

Odpovědi respondentů na tuto otázku, byly dost jednoznačné. Nejvíce respondentů se přiklání k pohovoru nebo individuálním rozhovorům. Dále respondenti uvedli, že preferují individuální sociální poradenství s jednotlivcem nebo se skupinou. Více než polovina respondentů uvedla jako preferovanou metodu práce sociální práci s jednotlivcem či skupinou. Jeden z respondentů uvedl, že spíše než metody práce s odsouzeným preferuje tyto zásady: přísnost, nedůvěra, nelítost a odstup. Jeden z respondentů uvedl, že preferuje systemický přístup a případovou práci.

Otázka č. 9: Jste spokojeni s nástrojem na hodnocení rizik a potřeb odsouzených (SARPO)?

Tabulka 4: Otázka č. 9 - Spokojenost s nástrojem SARPO.

Odpověď	Četnost
Ano	13
Ne	27

Celkem 27 respondentů uvedlo, že nejsou spokojeni s nástrojem na hodnocení rizik a potřeb odsouzených (SARPO). Jeden z respondentů uvedl, že v pracovním poměru je velmi krátkou dobu na to, aby mohl posoudit zda je s nástrojem na hodnocení rizik a potřeb spokojený či nikoli. 13 dotazovaných uvedlo, že jsou spokojeni s nástrojem SARPO.

Otázka č. 9a: Pokud ano, napište prosím, do jaké míry jste spokojeni.

Tabulka 5: Otázka č. 9a - Míra spokojenosti s nástrojem SARPO.

Odpověď	Četnost
Zcela spokojen	1
Spíše spokojen než nespokojen	9
Spíše nespokojen než spokojen	2
Zcela nespokojen	0

Odpověď na tuto otázku byla podmíněna kladnou odpovědí na předchozí otázku. Spíše spokojeno s nástrojem SARPO je 9 respondentů. Bylo zjištěno, že dvě z nabízených odpovědí, konkrétně odpověď C a D, se vylučují s předchozí otázkou.

Otázka č. 10: Vidíte riziko Vaší práce ve stanovených metodách a postupech?

Tabulka 6: Otázka č. 10 - Riziko práce ve stanovených metodách a postupech.

Odpověď	Četnost
Ano	7
Ne	33

Celkem 33 respondentů nevidí riziko ve stanovených postupech a metodách práce s odsouzenými. 7 respondentů spatřuje riziko ve stanovených metodách a postupech.

Otázka č. 10a: Pokud ano, napište prosím, v čem přesně riziko vidíte.

Celkem na tuto otázku odpovědělo 7 respondentů. Odpovědi respondentů byly zaznamenány do tabulky.

Tabulka 7: Otázka č. 10a – V čem přesně respondenti vidí riziko.

Odpověď
Nejednotnost.
Neexistence navazujícího podpůrného systému v sociální oblasti mimo vězeňskou službu.
Každodenní práce s odsouzeným je stresující a nese určitá rizika – náladovost a agresivita odsouzeného. Náprava odsouzeného je minimální.
Sebekontrola a důsledný přístup.
Nedá se přesně vykreslit osobnost člověka podle nastavení počítače.
Některé problémy či rodinné vztahy nejdou rozdělit do bodů. Při vyplňování údajů např. Zaměstnání se převážně vychází z údajů od odsouzeného – jaká je pravdivost?
Sociální pracovnice nemá možnost změnit údaje v SARPO.
Metody, jimiž jsme úkolováni sepsali lidé, kteří s vězni prakticky nepracují. Neznají podmínky, do nichž se odsouzení po výkonu trestu vracují. Na naši práci ve výkonu trestu prakticky nic nenavazuje venku.

Otázka č. 11: Máte stanovený přesný počet hodin týdně přímé a nepřímé práce s odsouzenými?

Tabulka 8: Otázka č. 11 - Stanovený počet hodin týdně přímé a nepřímé práce.

Odpověď	Četnost
Ano	13
Ne	27

Více než polovina dotazovaných nemá přesně stanovený počet hodin týdně na přímou a nepřímou práci s odsouzenými. 13 respondentů uvedlo, že mají stanovený počet hodin přímé a nepřímé práce.

Otázka č. 11a: Napište prosím, kolik času týdně věnujete administrativní (nepřímé) práci.

Odpovědi na tuto doplňující otázku se velmi různily Nejvíce četná však byla odpověď polovina času týdně, tedy 4 hodiny denně. Druhou nejčastější odpovědí bylo 15 hodin týdně.

Otázka č. 11b: Napište prosím, kolik času týdně věnujete přímé práci s odsouzenými.

Na tuto druhou doplňující otázku byly odpovědi takřka stejné jako na předchozí doplňující otázku. Polovina respondentů uvedla, že týdně věnují polovinu času přímé práci s odsouzenými.

Otázka č. 12: Myslíte si, že máte dostatečný prostor pro přímou práci s odsouzenými?

Tabulka 9: Otázka č. 12 - Dostatečný prostor pro přímou práci s odsouzeným.

Odpověď	Četnost
Určitě ano	12
Spíše ano	20
Spíše ne	7
Určitě ne	1

Téměř všichni dotazovaní respondenti uvedli, že mají dostatečný prostor pro přímou práci s odsouzenými. Jeden z respondentů uvedl, že je občas velmi obtížné nalézt v podmínkách věznice, ve které je zaměstnaný vhodné pracovní místo pro individuální přímou práci. 7 respondentů si myslí, že nemá dostatečný prostor pro přímou práci s od-

souzenými. Jeden z respondentů uvedl, že prostor, který má pro přímou práci s odsouzenými není vůbec dostačující.

Otázka č. 13: Stalo se Vám, že stanovený čas přímé práce s odsouzeným není dostatečný a Vy tak pracujete nad rámec?

Tabulka 10: Otázka č. 13 - Práce nad rámec stanoveného času.

Odpověď	Četnost
Ano	16
Ne	24

Více než polovina respondentů uvedla, že stanovený čas přímé práce je dostatečný. Jeden z respondentů uvedl, že z hlediska bezpečnostních opatření není možné řešit nedostatek časového prostoru prací nad rámec stanoveného času.

Naproti tomu 16 respondentů uvedlo, že stanovený čas přímé práce s odsouzeným jim nestačí a oni tak pracují nad rámec. Jeden z respondentů uvedl, že v případě pokud odsouzený chodí do zaměstnání, pracuje sociální pracovník s odsouzeným odpoledne. Druhý zmínil, že někdy je více pohovorů než času, který sociální pracovník má.

Otázka č. 14: Domníváte se, že v rámci Vaší práce ve věznici je nějaká činnost, která Vám jako sociálnímu pracovníkovi nepřísluší?

Tabulka 11: Otázka č. 14 – Činnost, která nepřísluší sociálnímu pracovníkovi.

Odpověď	Četnost
Ano	12
Ne	28

28 dotazovaných respondentů se domnívá, že při jejich práci není činnost, který by jim jako sociálním pracovníkům nepříslušela. Naproti tomu 12 respondentů si je vědomo, že při výkonu jejich zaměstnání je činnost, který jim jako sociálním pracovníkům nepřísluší.

Otázka č. 14a: Pokud ano, vypište zde, o jaké činnosti se zejména jedná.

Celkem na tuto otázku odpovědělo 12 respondentů. Některé odpovědi respondentů byly zaneseny do tabulky.

Tabulka 12: Otázka č. 14a – Konkrétní činnosti.

Odpověď
Požadavky odsouzených, které spadají do účetního oddělení.
Ekonomické záležitosti a s tím související administrativa.
Informování odsouzeného o úmrtí v rodině.
Vyřizování dioptrických brýlí odsouzenému.
Sepisování žádostí o důchod.
Vyplňování invalidních důchodů.
Porovnávání cen vězeňské prodejny a okolních obchodů.
Hospodaření s finančními prostředky pro odsouzeného a jejich následné vyúčtování.
Zpracování účetních dokladů – peníze na cestu pro odsouzené.
Vykazování sociální práce a různé statistiky.

Otázka č. 15: Pohlaví.

Tabulka 13: Otázka č. 15 - Pohlaví

Pohlaví	Četnost
Žena	31
Muž	9

Největší podíl dotazovaných sociálních pracovníků ve věznici zastupují ženy v celkovém počtu 31. Mužů, kteří odpověděli na dotazované otázky je 9.

Otázka č. 16: Váš věk.

Tabulka 14: Otázka č. 16 - Věk.

Věk	Četnost
Do 25 let	1
26 – 35 let	6
36 – 44 let	13
45 a více	20

Jednomu z respondentů je do 25 let. Věk mezi 26 – 35 lety uvedlo 6 respondentů. 13 respondentů uvedlo, že spadají do věkové kategorie mezi 36 a 44 lety. Celkem 20 a zároveň nejvíce dotazovaných respondentů uvedlo, že jim je 45 let a více.

Otázka č. 17: Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání.

Tabulka 15: Otázka č. 17 - Nejvyšší dosažené vzdělání.

Vzdělání	Četnost
Střetí bez maturity	0
Střední s maturitou	2
Vyšší odborné	3
Vysokoškolské	35

Téměř všichni respondenti mají vysokoškolské vzdělání. Vyšší odborné vzdělání mají 3 z dotazovaných respondentů. Pouze dva respondenti mají středoškolské vzdělání ukončené maturitní zkouškou. Mezi respondenty nebyl nikdo, kdo by měl středoškolské vzdělání bez maturity.

4.6 Shrnutí výsledků empirické části

Empirická část bakalářské práce byla zaměřena na metody sociální práce, které sociální pracovníci používají při práci s odsouzenými. V rámci dotazníkového šetření byly zjišťovány preferované metody sociální práce s odsouzenými, spokojenost sociálních pracovníků při práci s nástrojem na hodnocení kriminogenních faktorů odsouzených a podíl přímé a nepřímé práce.

K dosažení cíle byla použita metoda dotazníkového šetření. Z důvodu nemožnosti získání potřebných informací od sociálních pracovníků VSČR prostřednictvím metody rozhovoru, nebyla tato metoda autorkou uskutečněna. V dotazníkovém šetření byli osloveni ředitelé všech 35 věznic v České republice. Po souhlasu s dotazníkovým šetřením byl dotazník předán jednotlivým sociálním pracovníkům dané věznice. Celkem se vrátilo 62 dotazníků. K výslednému zpracování však kvůli neúplnosti některých dotazníků bylo vybráno pouze 40 dotazníků.

Největší podíl dotazovaných sociálních pracovníků zastupovaly ženy ve věku 45+ s vysokoškolským vzděláním.

Průzkumem, který byl uskutečněn v rámci dotazníkového šetření bylo zjištěno, že nejvíce využívanou metodou při práci odsouzenými je individuální rozhovor. Sociální pracovníci dále preferují sociální poradenství s jednotlivcem nebo s celou skupinou. Tuto skutečnost uvedla více než polovina dotazovaných sociálních pracovníků.

Více než polovina respondentů uvedla, že není spokojena s nástrojem na hodnocení rizik a potřeb odsouzených (SARPO).

Z průzkumu dále vyplývá, že sociální pracovníci ve věznici věnují stejný čas přímé a nepřímé práci s odsouzenými. Nejčastěji to jsou 3 – 4 hodiny denně.

4.7 Vyhodnocení hypotéz

Stanovené hypotézy byly vyhodnocovány pomocí dotazníkového šetření.

Hypotéza 1: „Považujeme za pravděpodobné, že většina sociálních pracovníků preferuje individuální rozhovor jako metodu sociální práce s odsouzenými.“

Hypotéza 1 byla ověřována v dotazníkovém šetření v otázce č. 7, 8, 10 a 10a.

V otázce č. 7 bylo zjištěno, že z hlediska pozitivních výsledků vůči rizikovým faktorům při práci s odsouzenými uvedli sociální pracovníci jako metodu sociální práce s odsouzenými individuální rozhovor. Tuto skutečnost uvedlo nejvíce dotazovaných sociálních pracovníků. Jako další metody sociální práce s odsouzenými uvedli dotazovaní sociální pracovníci case management, krizovou intervenci, besedy a aktivity zaměřené na právní poradenství.

V otázce č. 8 bylo zjištěno, že sociální pracovníci osobně preferují pohovor nebo individuální rozhovor jako metodu sociální práce s odsouzenými. Jako další metoda soci-

ální práce s odsouzenými byla uváděna sociální práce s jednotlivcem a se skupinou, systematický přístup a případová práce.

V otázce č. 10 bylo zjištěno, že riziko ve stanovených metodách a postupech práce s odsouzenými spatřuje celkem 7 sociálních pracovníků. Tato skutečnost je zaznamenána na tabulce č. 6.

Odpověď na otázku č. 10a byla podmíněna kladnou odpovědí na otázku č. 10. Každý sociální pracovník spatřuje riziko ve stanovených metodách a postupech práce s odsouzeným v něčem jiném. Z odpovědí sociálních pracovníků lze tvrdit, že největší riziko spatřují v nenávaznosti podpůrného systému v oblasti sociální práce mimo vězeňskou službu. Odpovědi tuto otázku jsou zaznamenány v tabulce č. 7.

Z výše uvedeného bylo zjištěno, že **hypotéza 1 se potvrdila.**

Hypotéza 2: „Domníváme se, že většina dotazovaných je spokojena s nástrojem na hodnocení rizik a potřeb odsouzených (SARPO).“

Hypotéza 2 byla ověřována v dotazníkovém šetření v otázce č. 9 a 9a.

V otázce č. 9 bylo zjištěno, že více než polovina (65%) sociálních pracovníků není spokojena s nástrojem na hodnocení rizik potřeb odsouzených. Tyto odpovědi jsou zaznamenány v tabulce č. 4.

Odpověď na otázku č. 9a. byla podmíněna kladnou odpovědí na otázku č. 9. 13 respondentů uvedlo, že jsou spokojeni s tímto nástrojem. Z tohoto počtu pak 3 respondenti uvedli, že spíše nejsou spokojeni. Odpovědi jsou zaznamenány v tabulce č. 5.

Z výše uvedeného bylo zjištěno, že **hypotéza 1 se nepotvrdila.**

4.8 Diskuse

Hypotéza 1 zněla: „Považujeme za pravděpodobné, že většina sociálních pracovníků preferuje individuální rozhovor jako metodu sociální práce s odsouzenými.“ Tato hypotéza byla průzkumem potvrzena.

Nejvíce dotazovaných sociálních pracovníků potvrdilo, že preferují individuální rozhovor jako metodu sociální práce s odsouzenými. Průzkum rovněž prokázal, že sociální pracovníci preferují metodu sociální práce s jednotlivcem a se skupinou. Autorka se přiklání k tomu, že metoda rozhovoru je v případě práce s odsouzenými velmi přínos-

ná. Dobře vedený rozhovor sociálním pracovníkem by se dal vnímat jako základ úspěchu.

Autorka předpokládá, že jedním z důvodů proč většina sociálních pracovníků preferuje rozhovor může být mimo jiné i množství jejich zkušeností. Důkazem může být délka praxe sociálních pracovníků u VSČR. Z průzkumu dále vyplývá, že většina dotazovaných sociálních pracovníků jsou ženy ve věku 45+ s vysokoškolským vzděláním.

Jeden z dotazovaných sociálních pracovníků uvedl, že rizikem stanovených metod sociální práce může být, že tyto metody byly sepsány lidmi, kteří s vězni prakticky nepracují. Toto možné riziko autorka připouští.

Je však velmi důležité zohlednit fakt, že metody práce se mohou lišit podle toho, kde sociální pracovník pracuje. Je jisté, že odlišné metody práce budou používat sociální pracovníci ve vazební věznici a jiné sociální pracovníci ve specializovaném oddělení. Tato skutečnost nebyla v průzkumu autorkou zohledněna.

Hypotéza 2 zněla: „Domníváme se, že většina dotazovaných je spokojena s nástrojem na hodnocení rizik a potřeb odsouzených (SARPO).“ Tato hypotéza nebyla průzkumem potvrzena.

Důvodů, proč se předpoklad nepotvrdil může být několik. Autorka práce se domnívá, že důvodem proč se tento předpoklad nepotvrdil, může být věk sociálních pracovníků. Nejčastěji uváděný věk dotazovaných sociálních pracovníků byl 45 let a více. S tímto může také souviset délka praxe se starším systémem. Sociální pracovníci mnohdy pracují u VSČR i několik desítek let a nástroj na hodnocení rizik a potřeb odsouzených (SARPO) je poměrně nový. Vězeňská služba tento nástroj začala používat v roce 2008. Z výše zmíněných důvodů se lze tedy domnívat, že sociální pracovníci se starším systémem pracovali déle, než s novým SARPO. Přejít na nový systém pro ně může být obtížný či složitý. Autorka se domnívá, že pokud by se průzkum uskutečnil například o 5 – 10 let později, je pravděpodobné, že spokojenost s nástrojem SARPO by byla větší než v roce 2016, kdy průzkum proběhl.

Autorka se domnívá, že důvodem, proč nebyl tento předpoklad potvrzen může být také předchozí zaměstnání. Dotazovaní sociální pracovníci nejčastěji uváděli předchozí zaměstnání v oblasti školství nebo zdravotnictví. Jejich pracovní a odborné zkušenosti z předchozího zaměstnání byly jistě odlišné. Lze předpokládat, že v těchto oblastech

se nesešli s ničím, co by se podobalo nástroji SARPO. Tedy i toto může být důvod k nespokojenosti s nástrojem SARPO.

Někteří sociální pracovníci uvedli jako důvod nespokojenosti s nástrojem SARPO jeho nepřehlednost a nemožnost změny některých údajů v SARPO. Autorka připouští, že důvodem nespokojenosti může být „pouhý“ zvyk na starší systém.

4.9 Navrhovaná opatření

Školení

Autorka na základě zjištěných skutečností navrhuje další školení sociálních pracovníků při práci se systémem SARPO. Domnívá se, že zjištěná nespokojenost může být díky nedostatečnému porozumění významu a účelu SARPO. Dále se autorka domnívá, že někteří sociální pracovníci potřebují více času na přechod na nový systém nebo mohou hůře reagovat na změnu. Změnu systému pak mohou vnímat jako přitěžující skutečnost při jejich dosavadní práci.

Supervize

Autorka na základě zjištěných informací z dotazníkového šetření, doporučuje zajistit sociálním pracovníkům supervizi. Bylo zjištěno, že 85% dotazovaných sociálních pracovníků nemá pravidelnou supervizi. Dotazovaní sociální pracovníci, kteří supervizi mají uvedli, že ji mají zpravidla 4x ročně. Je velmi překvapující, že sociální pracovníci ve vězeňství zpravidla nemají supervizi. Autorka se domnívá, že při práci s odsouzenými je vhodné supervizní setkání zajistit. Dotazovaní sociální pracovníci se vyjádřili, že jim tato setkání chybí a velmi by o ně stáli.

Větší angažovanost státu

Autorka doporučuje vzhledem ke zjištěným informacím větší angažovanost České republiky při vytváření vhodných míst pro osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody. Dále autorka navrhuje lepší provázanost sociální práce ve VTOS se sociální prací po VTOS.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo objasnění metod práce s odsouzenými a specifikace sociální práce ve věznici. Bakalářská práce je členěna na úvod, teoretickou část, empirickou část a závěr.

Teoretická část bakalářské práce se zabývala metodami sociální práce, sociální prací obecně a sociální prací ve věznici. V teoretické části je dále vymezen legislativní rámec sociální práce, role a kompetence sociální pracovníka ve věznici.

Cílem empirické části bylo zjistit metody práce, které sociální pracovníci nejvíce používají při práci s odsouzenými a pohled sociálních pracovníků na nástroj SARPO.

Autorka si na začátku zvolila, že využije techniku dotazníku a rozhovoru pro získání dat průzkumu. Na základě minimálních zkušeností z vězeňského prostředí autorka špatně zvolila techniku rozhovoru. I přesto, že prostředí je pro autorku motivující, nebylo v jejích silách zajistit potřebné množství respondentů, kteří by souhlasili s rozhovorem. Rozhovor nebylo možné v prostorách věznice uskutečnit. A to především z bezpečnostních důvodů, ale také z časových možností sociálních pracovníků. Autorka se domnívá, že důvodem špatného zvolení techniky rozhovoru může být její nedostatečná praxe a první zkušenost s psaním vědecké práce. Ze zvolených metod bylo provedeno pouze dotazníkové šetření.

Před průzkumem byly stanoveny dvě hypotézy. První hypotéza potvrdila, že sociální pracovníci preferují individuální rozhovor jako metodu sociální práce s odsouzenými. Druhá hypotéza nepotvrdila, že sociální pracovníci jsou spokojeni s nástrojem na hodnocení rizik a potřeb odsouzených (SARPO).

V průběhu získávání dat, byla autorce nabídnuta možnost soukromé e-mailové konverzace či diskuze v oblasti výkonu práce sociálního pracovníka. Tuto možnost dostala od dvou sociálních pracovníků. V průběhu průzkumu se autorka setkala s řadou odmítnutí ohledně možnosti provedení dotazníkového šetření se sociálními pracovníky. Toto odmítnutí bylo odůvodněno zpravidla velkým množstvím vlastní práce sociálních pracovníků a nedostatkem času zabývat se vyplněním dotazníku autorky. Autorka se domnívá, že velké množství vyplněných dotazníků získala především díky své chybě, kdy nedopatřením zaslala žádost o spolupráci k provedení průzkumu také na Generální ředi-

telství vězeňské služby České republiky. Náměstek generálního ředitele žádost o spolupráci při dotazníkovém šetření schválil a následně dotazník rozeslal e-mailem na všechny organizační jednotky Vězeňské služby ČR.

Autorka byla velmi překvapena, že většina sociálních pracovníků ve věznici nemá možnost supervize. Dotazovaní sociální pracovníci se vyjádřili, že jim tato setkání chybí a měli by o ně velký zájem. Autorka se domnívala, že v prostředí, kde se sociální pracovníci denně setkávají s odsouzenými, je supervize takřka nutností.

Autorka předpokládala, že podíl přímé a nepřímé práce s odsouzenými bude v rovnováze. Tento fakt byl průzkumem potvrzen. Sociální pracovníci věnují přímé a nepřímé práci s odsouzenými denně přibližně 3 – 4 hodiny.

Autorka se domnívá, že tato bakalářská práce by mohla být dále rozvinuta a být tak podkladem pro diplomovou práci. Autorka by ráda udělala komparaci sociální práce ve vězeňství a v jiné oblasti sociální sféry.

Seznam použitých zdrojů

4.10 Monografie

- ČERNÍKOVÁ, V. a kol., 2008. *Sociální ochrana terciální prevence, její možnosti a limity*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-138-0.
- FISCHER, S., Jiří ŠKODA. 2014. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada. Psyché. ISBN 978-80-247-5046-0.
- FOUCAULT, M., 2000. *Dohlížet a trestat. Kniha o zrodu vězení*. 1. vyd. Praha: Dauphin. ISBN 80-860-1996-9.
- HÁLA, J., 2005. *Úvod do teorie a praxe vězeňství*. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií. ISBN 80-86708-05-5.
- HARTL, P., HARTLOVÁ, H., 2000. *Psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál. SBN 80-7178-303-X.
- HARTL, Pavel., 2004. *Stručný psychologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 80-7178-803-1.
- HAVRDOVÁ, Z., 1999. *Kompetence v praxi sociální práce: metodická příručka pro učitele a supervizory v sociální práci*. Praha: Osmium. ISBN 80-902081-8-5.
- KLYKORKOVÁ, M., 2009. *Možnosti a limity sociální práce ve vězeňství*. Praha. /diplomová práce/ Univerzita Karlova. ved. práce PhDr. Kazimír Večerka, Csc.
- KŘIVOHLAVÝ, J., 2010. *Mít pro co žít*. Vyd. 2., V KNA 1., rozš. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství. Malý duchovní život. ISBN 978-80-7195-404-0.

- MAŘÁDEK, V., 2005. *Vězeňství*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita. ISBN 80-7368-002-5.
- MAŠÁT, V. 2012. *Vybrané postupy sociální práce se skupinou*. Středokluky: Zdeněk Susa. ISBN 978-80-86057-80-4.
- MATOULEK, J., a Helena SEJKOROVÁ. 2011. *Právní rádce odsouzeného*. Praha: Leges. Praktik (Leges). ISBN 978-80-87212-89-9.
- MATOUŠEK, O. a kol., 2007. *Základy sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-331-4.
- MATOUŠEK, O. a kol., 2008. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-368-0.
- MATOUŠEK, O. a kol., 2013. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0213-4.
- MATOUŠEK, O., 2010. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-818-0.
- NAKONEČNÝ, M., 1995. *Psychologie osobnosti*. Vyd. 1. Praha: Academia. ISBN 80-200-0525-0.
- PAVLOVSKÝ, P. a kol., 2012. *Soudní psychiatrie a psychologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Grada. Psyché. ISBN 978-80-247-4332-5.
- ŘEZNÍČEK, I., 1994. *Metody sociální práce: Podklady ke stáží studentů a ke kazuistickým seminářům*. Praha: Sociologické nakladatelství. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-85850-00-1.

- ÚLEHLA, I., 2005. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. Vyd. 3., Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). ISBN 80-86429-36-9.

- VÁGNEROVÁ, M., 2008. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Vyd. 4., rozš. a přeprac. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-414-4.

4.11 Internetové zdroje

- *International federation of social workers: Global definition of social work* [online]. [vid. 17. 11. 2016]. Dostupné z: <http://ifsw.org/policies/definition-of-social-work/>

- Kýr, A., 2010. Historie vězeňství. In: *Vězeňská služba České republiky* [online]. 16. 2. 2010 [vid. 28. 12. 2016]. Dostupné z: <http://www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/informacni-servis/historie-104/historie-vezenstvi>

- *MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ: Sociální práce a sociální služby* [online]. [vid. 17. 12. 2016]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/14279>

- *Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky: Listina základních práv a svobod* [online]. [vid. 3. 11. 2016].

Dostupné z: <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

- *Řezníček I.: Metody sociální práce* [online]. 1994, s. 21. [vid. 15. 11. 2016]. Dostupné z: tvopro.wz.cz/scripta/metody_socialni_prace.doc

- *Společnost sociálních pracovníků ČR: Etický kodex společnosti sociálních pracovníků ČR* [online]. [vid. 5. 1. 2017]. Dostupné z:

http://socialnipracovnici.cz/public/upload/image/eticky_kodex_sspcr.pdfSARPO

4.12 Zákony a další legislativní dokumenty

- SARPO, *Interní materiál Vězeňské služby ČR*, 2015.
- Nařízení generálního ředitele Vězeňské služby České republiky č. 21/2010, *kterým se stanoví úkoly zaměstnanců a příslušníků Vězeňské služby České republiky při zabezpečování výkonu trestu odnětí svobody, výkonu vazby a výkonu zabezpečovací detence*.
- Vyhláška č. 345/1999 Sb., Vyhláška Ministerstva spravedlnosti, kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 110.
- Vyhláška č. 505/2006 Sb., Vyhláška, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 164.
- Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2006, částka 37.
- Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 58.
- Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1999, částka 58.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2009, částka 19.
- Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012, částka 70.
- Zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské a justiční strážci České republiky. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1992, částka 112.

Seznam příloh

P1: Dotazník

Přílohy

Dotazník

1. Uveďte prosím v letech, jaká je vaše dosavadní praxe ve Vězeňské službě České republiky.

2. Uveďte prosím, pokud jste předtím pracovali na jiném místě, než je Vězeňská služba České republiky. Pokud ano, napište prosím místo i počet let.

2a. Uveďte prosím důvod změny zaměstnání:

3. Domníváte se, že práce sociálního pracovníka ve věznici je psychicky náročná?
  - a) Určitě ano
  - b) Spíše ano
  - c) Spíše ne
  - d) Určitě ne

4. Napište prosím, jak Vy osobně předcházíte syndromu vyhoření?

5. Máte pravidelné supervize?
  - a) Ano
  - b) Ne

6. Pokud ano, vypište prosím, jak často.

7. Jaké metody práce, jsou nejvíce přínosné z hlediska pozitivních výsledků vůči rizikovým faktorům při práci s odsouzenými.

8. Napište prosím, jaké metody práce Vy osobně preferujete při práci s odsouzenými.

9. Jste spokojeni s nástrojem na hodnocení rizik a potřeb odsouzených (SARPO)?
  - a) Ano
  - b) Ne

- 9a. Pokud ano, napište prosím, do jaké míry jste spokojeni.
  - a) Zcela spokojen
  - b) Spíše spokojen než nespokojen
  - c) Spíše nespokojen než spokojen
  - d) Zcela nespokojen

10. Vidíte riziko Vaší práce ve stanovených metodách a postupech?
  - a) Ano
  - b) Ne

- 10a. Pokud ano, napište prosím, v čem přesně riziko vidíte.

11. Máte stanovený přesný počet hodin týdně přímé a nepřímé práce s odsouzenými?

- a) Ano
- b) Ne

11a. Napište prosím, kolik času týdně věnujete administrativní (nepřímé) práci.

11b. Napište prosím, kolik času týdně věnujete přímé práci s odsouzenými.

12. Myslíte si, že máte dostatečný prostor pro přímou práci s odsouzenými?

- a) Určitě ano
- b) Spíše ano
- c) Spíše ne
- d) Určitě ne

13. Stalo se Vám, že stanovený čas přímé práce s odsouzeným není dostatečný a Vy tak pracujete nad rámec?

- a) Ano
- b) Ne

14. Domníváte se, že v rámci Vaší práce ve věznici je nějaká činnost, která Vám jako sociálnímu pracovníkovi nepřísluší?

- a) Ano
- b) Ne

14a. Pokud ano, vypište zde, o jaké činnosti se zejména jedná.

15. Pohlaví

- a) Žena
- b) Muž

16. Váš věk

- a) Do 25 let
- b) 26 – 35 let
- c) 36 – 44 let
- d) 45 a více

17. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) Střední bez maturity
- b) Střední s maturitou
- c) Vyšší odborné
- d) Vysokoškolské